

Н. Ж. Даулеткереева, Г. Б. Мухангалиева

ҚАЗАҚ ТІЛІ

Оқулық

Оқу қазақ тілінен басқа тілде оқытылатын
жалпы білім беретін мектептің
4-сынып оқушыларына арналған

2-бөлім

Қазақстан Республикасының
Оқу-ағарту министрлігі ұсынған

АЛМАТЫ

ӘОЖ 373.167.1
КБЖ 81.2 Қаз-922
Д 19

*А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының
мамандарымен келісілген*

Даулеткереева Н. Ж.

Д 19 Қазақ тілі: Оқулық. Оқу қазақ тілінен басқа тілде оқытылатын жаңа білім беретін мектептің 4-сынып оқушыларына арналған. 2-бөлім / Даулеткереева Н. Ж., Муханғалиева Г. Б. – Алматы: АЛМАТЫКІТАП БАСПА, 2023. – 168 бет, суретті.

ISBN 978-602-02-1176-3 – жалпы

2-бөлім. – 168 б., сур.:

ISBN 978-601-01-3868-1

ӘОЖ 373.167
КБЖ 81.2 Қаз

Құрметті оқушы!

«Қазақ тілі» оқулығының 2-бөлімінен «Мамандықтар әлемі», «Табиғат құбылыстары», «Қоршаған ортаны қорғау» туралы оқып танысасың. Аталған тақырыптар аясында үнемі қызықты да маңызды мәліметтер беруге тырысамыз.

Кітаптың алғашқы бөлімінде алған грамматикалық білімдеріңді, қалыптасқан дағдыларыңды одан әрі шыңдап, әлі де бірге дамытатын боламыз. Енді өз қателеріңді дер кезінде түзеуге, жазылым жұмыстарыңды өңдеуге талпынасың. Жоғарыда аталған тақырыптар туралы маңызды мәселелер төңірегінде пікір білдіріп, өз ұсынысыңды әсерлі жаза білуге үйрен.

Бұл оқулықтың ғаламтор желісінде электронды нұсқасы бар. Ноутбук, компьютер, планшет және смартфондарды пайдаланып, электронды оқулықпен жұмыс істей бересің. Электронды оқулықтар қызықты материалдармен үнемі толықтырылып отырылады. Әр сабақта тақырыпқа сай сурет, сызба, аудио және бейнематериалдар берілген. Сонымен қатар тапсырмаларды дұрыс орындағаныңды бірден тексеруге мүмкіндігің бар.

Қадамың сәтті болсын!

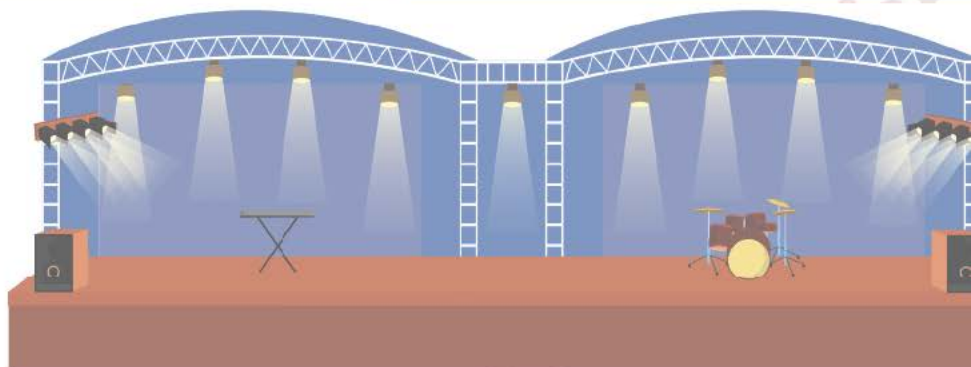
49

Байқауға қатысамын

Өзіңнің немесе өзгенің болашақ жоспары туралы айтуды үйренесің.

- мамандық таңдау
- әнші
- биші
- жұлде
- жеңімпаз
- сахна
- актёр

Жаңа сөз үйренейік

сахна

жеңімпаз

жұлде

әнші

Тыңдайық және жауап берейік

1. Сұрақтарды оқы. Жауабын тыңдалым мәтінінен тап.

Байқау қашан өтеді?

Байқауға кімдерді шақырады?

Қандай өнер көрсету керек?

Ойланайық

2. Мәтінді оқы. Сұрақтарға жауап бер.

Балалар қандай өнер көрсетеді? Болашақта олар қандай мамандықты таңдауы мүмкін?

Ертең мен байқауға қатысамын. Монолог оқимын. Қазір сахна киімін дайындаймын. Содан соң тағы жаттығамын.

Жеңіс

Ертең мен үлкен сахнада өнер көрсетемін, билеймін, ән саламын. Ұстазым мені ән айтуға дайындайды.

Алтынай

Оқыық және жауап берейік

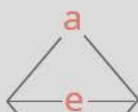
3. Сұрақтарға жауап бер.

- 1) Ертең балалар қайда барады?
- 2) Жеңіс сахнада қандай өнер көрсетеді?
- 3) Алтынай қандай өнер көрсетеді?
- 4) Балалардың қайсысы жеңімпаз болуы мүмкін?

Есте сақтайық

Алда болатын әрекет

Қимылды білдіретін сөз

-ды/-ді

Ертең ол...

байқауға барады
өнер көрсетеді
жеңімпаз болады
сахнада билейді
сахнада ән айтады

50

Сахна қызықтары

Өзіңнің жоспарың немесе өзгенің болашаққа байланысты жоспары туралы айтуды үйренесің.

- сазгер
- көрермен
- қазылар алқасы
- тілші
- болашақ

Жаңа сөз үйренейік

сазгер

көрермен

қазылар алқасы

тілші

Көрсетейік және айтайық

1. Суреттен жаңа сөздерді тап.

Үлгі: сахна, үстел, ...

Жеңіс

Алтынай

! Назар аударайық

Мен болашақта актёр боламын.

Мен болашақта актёр болғым келеді.

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях

Оқиық

2. Диалогті түсініп оқы.

Тілші: Балалар, бүгін сендер тамаша өнер көрсеттіңдер. Өскенде кім боласыңдар?

Жеңіс: Сахнада өнер көрсету маған ұнайды. Болашақта актёр боламын.

Алтынай: Маған да сахнада ән айту өте ұнайды. Мен әнші боламын.

Тілші: Сахнада өнер көрсету қиын ба?

Алтынай: Жоқ, қиын емес. Бірақ мен бүгін сахнада құлаққабыл жаздым.

қала жаздадым.

Жеңіс: Ал менің сақалым **түсіп қала жаздады.**

Тілші: Қазылар алқасындағы адамдарды танысыңдар ма?

Жеңіс: Әрине, олар өте танымал сазгерлер мен әншілер. Мен оларға қолдау бергім ғой.

! Назар аударайық

Мен сахнада сөзімді ұмытып қала жаздадым.

Сен сахнада сөзіңді ұмытып қала жаздадың.

Сіз сахнада сөзіңізді ұмытып қала жаздадыңыз.

Ол сахнада сөзін ұмытып қала жаздады.

Сен білесің бе?

Ақын өлеңнің сөзін жазады. Сазгер сол өлеңге ән жазады. Ал әнші сахнада әнді орындайды.

Сөйлесейік

3. Алтынай мен Жеңіс туралы күлдіргі сурет сал. Суретіңді сипатта. Кім не істеп жатқанын айтып бер. Олар туралы қызықты (күлдіргі) оқиға құрап айт.

Үлгі: Байқауда қызық оқиға болды. Алтынай әнші болды. Ол сахнада сөзімді ұмытып қала жаздады. Көрермендер Алтынаймен бірге ән айтты. Алтынайдың даусы жақсы. Әділқазылар оған жеңіс берді.

51

Дизайнер

Болатын оқиға туралы ауызша және жазбаша баяндауды үйренесің. Айтылуы мен жазылуында айырмашылығы бар сөздермен танысасың.

- сәнгер
- мата
- сән үлгісі
- сән үйі
- тапсырыс

Жаңа сөз үйренейік

мата

сән үлгісі

сән үйі

сәнгер

тапсырыс беруші

Тыңдайық

1. Мәтінді тыңда және саусағыңмен жүргізіп отырып оқы.

- Осы аптадағы жоспарың қандай?
- Бүгін тапсырыс беруші келеді. Оның өлшемін аламын
- Тапсырысты кім береді?
- Сахнада жүрген танымал адам береді.
- Жарайды, ертеңгі жоспарың қандай?
- Мен ертең мата дүкендерін аралаймын. Бүрсігүні үлгі

лерді дайындаймын.

– Арғы күні қайда боласың? «Айя» сән үйіне барамыз
ұмытып кетпе. Жаңа сән үлгілерін көреміз.

- Одан арғы күні қайда барасың?
- Одан арғы күні фабрикаға да бару керек.
- Жақсы, уайымдама. Бәріне үлгереміз.
- Мүмкін, фабрикаға сенбіде барармыз, ә?
- Біз сенбі, жексенбі күндері жұмыс істемейміз. Тауға шығып демаламыз.

Ойланайық

2. а) Сөйлемді аяқта. Үлгіні қолдан.

Бүгін ол тапсырыс берушінің өлшемін алады.

Ертең _____.

Бүрсігүні _____.

Арғы күні _____.

Одан арғы күні _____.

Сенбі мен жексенбіде _____.

ә) Мәтінді қайталап оқы. Қимылды білдіретін сөздерді тап. О қандай мағынада тұрғанын айтып бер.

Назар аударайық

3. Сөздерді дұрыс айт және жаз.

Жазылуы	Айтылуы
бүгін	бүгүн
бүрсігүні	бүрсүгүнү
сенбі	сембі
жексенбі	жексембі

Жаттығайық

4. Сөйлемдерді оқы. Мағыналық айырмашылығын тап. Кесіп бөліп жаз.

Болып кеткен іс-әрекет

Алда болатын іс-әрекет

1. Ертең мата сатып аламын. 2. Мен етікті былғарыдан тіктім. 3. Тапсырыс берушімен кездестім. 4. Ертең жаңа сән үлгілерін көрсетеміз. 5. Біздің фабриканы жапты. 6. Мен дизайнер мамандығын оқыдым. 7. Танымал адамға көйлек тігемін. 8. Кеше сән үйінде болдым. 9. Былтырдан бері қысқа шалбар сәнге айналды. 10. Келесі аптада дүкендерді аралаймыз. 11. Мен модельдерді дайындадым. 12. Идеяны интернеттен іздейін бе?

Сөйлесейік

5. Сәнгер мамандығы несімен қиын? Ол не істейді?
Ұсынылған тілдік құрылымды қолданып жауап бер.

Менің ойымша ...
Менің білуімше ...
Менің түсінгенім бойынша ...
Оның ойынша...
Мәтінде айтылған пікір (ой) бойынша... .

Жазайық

6. Өзіңді сәнгер ретінде елестетіп көр. Бір апталық жұмысыңды жоспарлап жаз.

Үлгі:

Бүгін/дүйсенбіде мен кастинг өткіземін, модель таңдаймын.

Ертең/сейсенбіде _____.

Бүрсігүні/сәрсенбіде _____.

Арғы күні/бейсенбіде _____.

Одан арғы күні/жұмада _____.

Сенбіде _____.

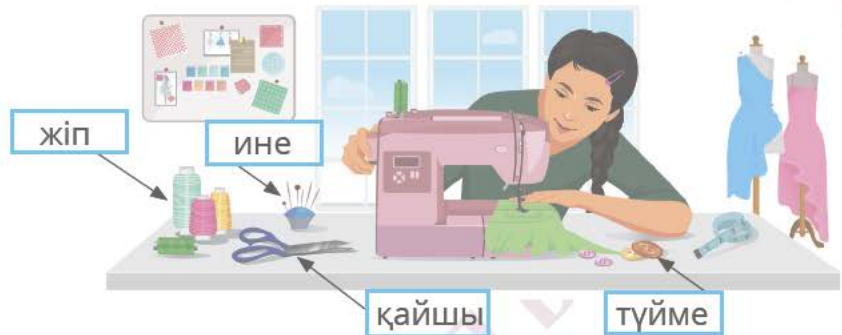
52

Кішкентай тігінші

Жоспарлы әрекетіңді ауызша не жазбаша ретімен баяндауды үйренесің.

- жіп
- қайшы
- түйме
- ине

Жаңа сөз үйренейік

Ойланайық

1. Сөйлемдерді оқы. Мағыналық өзгешелігі мен ұқсастығын тап.

Мен енді түйме қадағалы жатырмын.	Мен енді түйме қадаймын.
Анам ертең көйлек тіккелі жатыр.	Анам ертең көйлек тігеді.

! Есте сақтайық

бару	-ғалы	барғалы жатырмын	Сен барғалы жатырсың. Сіз барғалы жатырсыз. Ол барғалы жатыр.
келу	-гелі	келгелі жатырмын	
шығу	-қалы	шыққалы жатырмын	
		тіккелі	

Жаттығайық

2. Жақшаны ашып жаз.

Үлгі: Мен көйлек тіккелі жатырмын.

1. Сен матаны (қию). 2. Ол көйлекке түйме (қадау). 3. Сіз үлгіні (қию). 4. Мен матаны (үтіктеу). 5. Сен көйлекті (жуу). 6. Ол көк түсті жіп (іздеу). 7. Мен мата дүкеніне (бару).

Оқыық және жауап берейік

3. Мәтінді түсініп оқы. Қуыршағыңа көйлек тігіп бер. Әрбір әреке тіңді мұғалімге айтып отыр.

Үлгі: Апай, мен қағазды қиғалы жатырмын.

Мен қуыршаққа жылы көйлек тіккелі жатырмын. Ал қағаздан үлгі қиып аламын. Үлгі қағаздың биіктігі – 14 см ені – 16 см. Қағазды екіге бүктеймін. Сонда оның ені 8 см болады. Енді суретке қарап, үлгіні қиып аламын. Үлгіні матаның үстіне қойып қиямын. Үлгі бойынша екі дана дайындаймын. Көйлектің екі бетін беттестіремін. Көйлектің екі жанын және иығын қосып тігемін. Міне, көйлек дайын болды.

Жаттығайық

4. Тігінші немен жұмыс істейді? Жауап жаз.

Үлгі: Тігінші инемен жұмыс істейді.

53

Кондитерлік фабрикада

Тағамның дайындалу ретін ауызша және жазбаша түсіндіруді үйренесің.

- кондите
- қоспалар
- суыту
- еріту
- безендір

Жаңа сөз үйренейік

1. Суретке қара, сөздерді жаттап ал.

миксер

қоспалар

суыту

еріту

Тыңдайық

2. Диалогті тыңда және оқы.

Әсем: Қараңыз, мынау сүт қой, солай ма?

Наубайшы: Иә, сүт басқа қоспалармен араласып жатыр.

Рауан: Қандай қоспалармен?

Наубайшы: Ұн, тұз, ас содасы, қант, жұмыртқа, какао, ванилин, май.

Дидар: Не деген көп сүт!

Наубайшы: Иә, бізге торт пісіру үшін сүт көп керек.

Әсем: Міне, қараңдар, жаңғақ қосып жатыр.

Наубайшы: Мұнда жаңғақтар үгітіледі, уақталады, соң ол да миксерге салынады.

Рауан: Керемет, шоколадты, қараңдар! Ммм, шоколад!

Наубайшы: Бұл жерде шоколадты үгітеміз. Содан соң ерітеміз де торттың бетіне құямыз, безендіреміз.

Дидар: Ммм, құлпынай, апельсин, банан...

Наубайшы: Бұлар тортты безендіру үшін керек.

Оқыық және жауап берейік

3. Мәтінді қайталап оқы. Сөйлемдердің дұрыс немесе бұрыс екенін айт.

1. Тортты пісіру үшін сүт керек.

2. Тортты безендіру үшін ас содасын қолданады.

3. Шоколадты үгітеді.

4. Құлпынаймен тортты сәндейді.

5. Суытылған дайын тортты тоңазытқышта

сақтайды.

Ойланайық

4. Сөйлемдерді толықтыр.

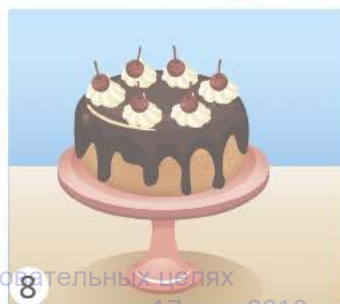
Үлгі: Торттың бетіне еріген шоколадты құямыз.

1. Торттың бетіне еріген шоколадты (құю). 2. Тортқа содасын, тұз, ванилин, қант, ұн (қосу). 3. Тортты жеміс-дектермен (безендіру). 4. Піскен тортты (суыту), одан тоңазытқышқа (салу).

Жазайық

5. Суретке қара. Торттың дайындалу ретін жаз. Ұсынылған үлгісі мен суретті қолдан.

Үлгі: Бірінші, майды ерітеміз.

54

Ас мәзірі

Ас мәзірін жазып үйренесің.
Ас дайындау туралы айтып, жазып үйренесің.

- даяшы
- аспаз

Жаңа сөз үйренейік

күріш

шырын

даяшы

қарақұмық

асбұршақ

Сөйлесейік

1. Ас мәзірімен таныс. Өзіңе қандай тағамдар алар едің?

Үлгі:

Мен бірінші асқа кеспе алар едім. Екінші асқа бұқтырылған ет пен қарақұмық, ал сусын ретінде шай аламын.

Оқыық

2. Мәтінді түсініп оқы.

Ару: Өркен, сен қандай тамақ аласың? Мен палау жемін.

Өркен: Менің сорпа ішкім келіп тұр. Ал екіншіге қуырылған балық алар едім.

Ару: Ас мәзірінде қуырылған балық жоқ.

Өркен: Мүмкін, **даяшыдан сұрармыз**. Даяшы, беріңізші.

Даяшы: Иә, айта беріңіз.

Өркен: Сіздерде қуырылған **балық бар ма?**

Даяшы: Иә, әрине.

Ару: Ас мәзірі қате ме, сонда?

Даяшы: Кешіріңіз мені. Бұл кешегі ас мәзірі ғой. Мен бүгінгі ас мәзірін алыңыз.

Оқыық және жауап берейік

3. Сұрақтарға жауап бер.

Өркен мен Ару қайда отыр?

Олар қандай тағам алғылары келді?

Даяшы қандай қателік жіберген?

! Назар аударайық

қуырылған балық жегім
келеді

қуырылған балық жер
едім

сорпа ішкім келеді

сорпа іш^{ер} едім

! Есте сақтайық

*Адам жоспарлайды немесе
нақты шешім қабылдайды.*

*Нақты жоспар жоқ, нақты
шешім қабылданбаған. Жүзеге
асатыны не аспайтыны белгісіз.*

Мен қуырылған балық аламын.

Мен қуырылған балық алармын.

Жаттығайық

4. Мәтінді өзгертіп жаз.

Үлгі: Ертең мейрамханаға барармыз.

Ертең мейрамханаға барамыз. Сендерді қонақ қыламын. Сонда тамақтың түр-түрін алып ішеміз. Тілектеріңді орын даймын. Не қаласаңдар, соны алып беремін. Ол жердегі аспаздар тағамды өте дәмді дайындайды.

Ойланайық

5. Сұрақтарға жауап бер.

Даяшы не істейді?

Аспаз немен айналысады?

Жазайық

6. Даяшы мен аспаздың арасында диалог құра.

Үлгі:

Даяшы: Бүгін қандай тағам пісіресіз?

Аспаз: Мен бүгін сорпа пісіремін.

Даяшы: Ас мәзіріне жазып қояйын ба?

Аспаз: Әрине, жазып қой.

Ойнайық

7. Рөлдік ойынға қатыс. Берілген сөздерді қолдан.

Ойынның кейіпкерлері: мейрамхана әкімшісі, даяшы, мейрамхана қонағы.

Керекті сөздер:

Кешіріңіз, өтінемін, қандай тағам аласыз, асыңыз дәмді болсын, ауыстырып берейін.

55

Еңбек адамдары

Еңбек адамдары туралы өлең оқисың.
Олардың атқаратын жұмысы туралы сөйлесесің.

- диқан
- диірмен
- жүргізуші
- сатушы
- есепші

Ойланайық

1. Берілген сөздерге **-шы/-ші** қосымшасын жалға. Мағына түсіндір.

жүргізу

есеп

дүкен

диірмен

бақылау

сату

жұмыс

Оқиық

2. Өлеңді түсініп оқы.

Мен **диқан** боламын,
Егін егіп, орамын.

Жүргізуші боламын,
Қамбаға астық құямын.

Мен **жұмысшы** боламын,
Қырманды таза қыламын.

Мен **есепші** боламын,
Өлшеп астық аламын.

Диірменші боламын,
Астықтан ұн аламын.

Мен – **наубайшы**, шырағым,
Нан пісіріп тұрамын.

Мен **сатушы** боламын,

Тәтті тоқаш сатамын.

Оқыық және жауап берейік

3. Үлгіде көрсетілгендей жаз. Еңбек адамдарын 2-тапсырмадағы суреттен көрсет.

Үлгі: комбайншы – комбайн.

Ізденейік

4. Сөздердің мағынасын түсіндірме сөздіктен қара.

қамба

қырман

диірменші

астық

Ойнайық

5. Ойын ойнаңдар. Әр бала өзіне қандай сурет берілгенін білмей керек. Сұрақтар үлгісін пайдалан.

Men jer жыртамын ба?

Жоқ.

Men jer жыртамын ба?

Men астықты ұшырамын ба?

Men астықты тазалаймын ба?

Men астық тасимын ба?

Men қырманды сыпырамын ба?

Men астықтан ұн тартамын ба?

Men ұннан нан пісіремін бе?

Men дән себемін бе?

Men егін орамын ба?

Жазайық

6. Нан дастарқанға қалай келеді? Еңбек адамдары қандай қызмет атқарады? Мәтінді толықтыр.

бидай себеді

тазалайды

күзде

тасиды

апарады

жинайды

сатады

жасайды

пісіреді

Нан – өте қасиетті тағам. Нан дастарқанға үлкен 1 ең бекпен келеді.

жинаған астықты жүргізуші көлігімен қырманға 5 ____
 Қырманда жұмысшылар астықты ұшырады, 6 ____
 Тазаланған астықты жүргізушілер қамбаға, диірме
 7. _____. Диірменші астықтан ұн 8 _____. Ұн
 наубайшы тәтті нан, бөлкелер 9 _____. Дәмді бөлкел
 ді сатушы 10 _____.

МАМАНДЫҚТАР Э

56

Қайталау

Бір аптаға жоспар құра аламын.

1. Апталық жоспарыңды құр.

Үлгі:

Дүйсенбіде кітапханаға барамын.

Сейсенбіде ...

Сәрсенбіде ...

Бейсенбіде ...

Жұмада ...

Сенбіде ...

Жексенбіде ...

Апта күндерін басқаша түсіндіре аламын.

2. Дәптеріңе кестені толтырып жаз.

Үлгіні қолдан.

дүйсенбі	бүгін
сейсенбі	...
...	...
...	...

Істің орындалу ретін түсіндіре аламын.

3. Белгілі бір заттың жасалу жолын түсіндір.

Бірінші, ...

Екінші, ...

Үшінші, ...

Төртінші, ...

Ең соңында ...

Үлгі:

Бірінші, қағазды екіге бүктеймін. Екінші, бүктелген қағазды ортасынан тағы бүктеймін. Үшінші, ...

Сөйлемнің мағынасын ажырата аламын.

4. Үлгіге қарап, берілген сөйлемдердің мағынасын ажыратып айт

1	Мен егінді жинадым.	Болған әрекет
2	Астықты ертең өлшеймін.	Болатын әрекет
3	Жер жырттым, дән септім.	
4	Астықты ұшырдым, тазаладым.	
5	Қонаққа арнап нан пісіремін.	
6	Тәтті тоқаш саттым.	
7	Ұнды тартамыз да наубайшыға жібереміз.	
8	Қыrmанды сыпырдым.	
9	Астықты қамбаға құямын.	

Мамандық атауларын білемін.

5. Сөйлемге сәйкес суретті тап.

- а. Мен жер жыртамын.
- ә. Мен егін орамын, жинаймын.
- б. Мен астық тасимын.
- в. Мен астықты өлшеймін.
- г. Мен ұннан нан пісіремін.
- ғ. Мен астықтан ұн тартамын.
- д. Мен тәтті тоқаш сатамын.

Болашақ жоспарым туралы жаза аламын, айтамын.

6. Жақшаны ашып жаз.

а) Жақшаны ашып, сөзге **-ғалы/-гелі/-қалы/-келі** қосымшаларын дұрыс жалғап жаз.

Үлгі: Мен ән байқауына **қатысқалы** жатырмын.

1. Мен сахнада (би билеу).
2. Мен көрерменнің (көңілін көтеру).
3. Біз жеңімпазға (сыйлық беру).
4. Сен кинода (ойнау).
5. Сіз маған көйлек (тігу).
6. Біз сән үйіне (бару).
7. Ол шұлықты (кию).

ә) Жақшаны ашып, **-ар/-ер/-р** қосымшаларын дұрыс жалғап жаз.

Үлгі: Жолда торт сатып ал**ар**мыз.

1. Аспаздан керек тамақтардың тізімін (сұрау).
2. Мүмкін тағамды өзіміз (пісіру).
3. Мен тортты (безендіру).
4. Жаңа сән үлгілерін (көру).
5. Сабақтан ерте (шығу).
6. Болашақта үлкен сахнада (ән салу).

57

Сәулетшінің өнері

Сәулет өнеріне қатысты мамандықтармен танысасың.

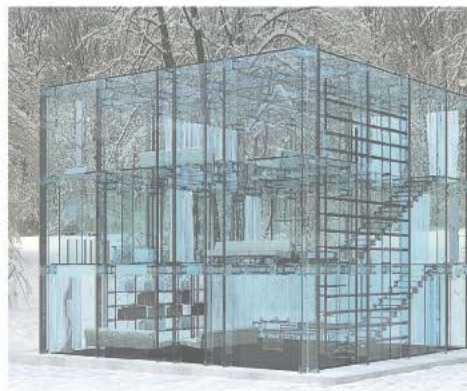
Құрылысқа қатысты сөздерді қолдануды үйренесің.

- ұста
- сәулетші
- құрылыс
- шатыр
- баспалда
- көлем

Сөйлесейік

1. Саған қай ғимарат ұнайды? Неліктен?

Ол қандай құрылыс материалынан салынған?

Жаңа сөз үйренейік

Ұста – ағаш шебері.

Құрылысшы – дайын жобаға сүйеніп, ғимаратты сала-
тын адам.

Шатыр – ғимараттың төбесіне жабылатын бөлік.

Баспалдақ – келесі қабатқа апаратын жол.

Ойланайық

2. Қоршаудағы сөздерді оқы. Кестенің қай бөлігіне түсіресің?

Ғимарат, сәулетші, балкон, кірпіш, құрылысшы,
ұста, есік, үй, инженер, пәтер, еден, қабат, көрші,
шатыр, бөлме, баспалдақ, тас, терезе, ағаш.

Ғимараттың бір бөлігі	Құрылыс материалы	Мамандық
балкон	кірпіш	сәулетші

Көрсетейік және айтайық

3. Суреттегі үйлерді салыстыр (26-бет). Қандай айырмашылығы
мен ұқсастықтары бар?

Анықтайық

4. Сөйлемдерді оқы. 26-беттегі суреттің ішінен тап.

а) Бұл үй әйнектен салыныпты.

ә) Бұл үй кірпіштен салыныпты.

б) Бұл үй тастан салыныпты.

Оқыық

5. Мәтінді түсініп оқы.

Үй салғанда сәулетші ең алдымен климатқа көңіл бөледі. Мысалы, құрғақ аймақтарда үйдің шатыры тегіс, төменгі желері кішкентай болады. Ал жаңбырлы аймақтарда үйдің шатыры көлбеу орналасады.

Бұрын үйді ағаштан, ірі тастардан салған. Ал қазір ғимаратты тез салу үшін кірпіш, пластикті көп пайдаланады. Бұл материалдар өте жеңіл. Әсіресе биік ғимараттарды салу үшін өте ыңғайлы. Құрылысшы мен ұсталар жеңіл құрылыс материалын оңай қолданады, өңдейді.

Оқыық және жауап берейік

6. Сұрақтарға мәтіннен жауап ізде.

Сәулетші қандай нәрсеге көңіл бөледі?

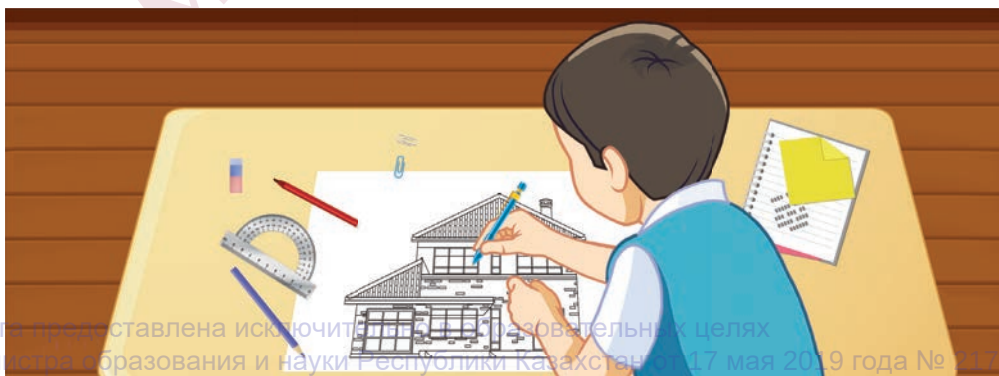
Баспана салу үшін қандай материалдар қажет?

Ғимаратты тез салу үшін қандай материалдар ыңғайлы?

Құрылысқа қандай мамандар қажет?

Жасайық

7. Өзіңнің қиялыңдағы үйдің суретін сал. Оның жобасы, құрылыс материалдары туралы айтып бер.

58

Шаштаразда

Кіммен? немен? сұрақтарын қолдануды үйренесің.
Мәтінді шолып оқып, керек ақпаратты табасың.

- шаштараз
- сусабын
- тарақ
- алжапқыш
- шаш қыстырғыш
- жабын

Анықтайық

1. Бұл құралдар кімдікі? Сұрақтарға жауап бер.

тарақ

сусабын

алжапқыш

шаш қыстырғыш

жабын

Оқыық және жауап берейік

2. Қарамен берілген сөздерге қандай сұрақ қоюға болады?

Шаштараз **сусабынмен** не істейді?

Шаштараз **тарақпен, қайшымен** не істейді?

Шаштараз **шаш қыстырғышпен** не істейді?

Есте сақтайық

Кіммен? Немен?	Егер сөздің соңғы	а, ы, і, у, ю, я, р, л, м, н, ң, й з, ж	-мен -бен	сусабынмен қағазбен
-------------------	-------------------------	---	--------------	------------------------

Жаттығайық

3. а) Сөйлемдегі сөздерге тиісті жалғауды (-мен/-бен/-пен) жазып, сөйлемді дұрыс жазып беріңіз.

1. Шашымды сүлгі... сүртейін. 2. Шашымды бигуды бұйралаймын. 3. Шашыңды тараймын, содан соң шашыңды қыстырғыш... сәңдеймін. 4. Шашты арнайы мәшинімен алады. 5. Шаштараз... келістім, сағат 3-те мені күткіз. 6. Басымды сусабын... жудым. 7. Шашты қол... бояды. 8. Шашыңды тарақ... тарады.

ә) Жақшада берілген сөздерді дұрыс нұсқада жаз.

1. (Сен) бірге шаштаразға барамын.
2. Маған (сіз) дүкен аралаған ұнайды.
3. Шаш үлгісін (ол) бірге таңдаған дұрыс.
4. (Мен) жүріңіз, айнаның алдындағы креслоға отырыңыз.
5. Артқы жағын (айна) көрсетіңізші.
6. (Біз) бірге салонға жүріңіз.
7. Мен де (сендер) бірге шашымды бояғым келеді.

⚠ Назар аударайық

мен	менімен
сен	сенімен
сіз	сізбен
ол	онымен
біз	бізбен
сендер	сендермен
сіздер	сіздермен

Сөйлесейік

4. Рөлге бөліп оқыңдар. Өз беттеріңмен жалғастырып көріңдер.
- Сәлеметсіз бе, шашымды қиып беріңізші.
 - Менімен жүріңіз. Мына жерге отырыңыз. Журналдан үлгі таңдайсыз ба?
 - Жоқ, маған өте қысқа шаш жарасады. Жұқалап қия беріңіз.

Оқыық және жауап берейік

5. Сұрақтарды оқып, жауап бер.
- Ерғазы кіммен сөйлесті?
Журналдан не таңдайды?
Ерғазының шашы немен алынды?

! Назар аударайық

6. Кестеде берілген сөйлемдерді салыстыр. Екінші бағандағы **мен пен** неліктен бөлек жазылған?

Шаштараз қайшы**мен** жұмыс істейді.

Шаштараз **бен** сәнгерді бір мамандық деп ойлаймын.

Маған қысқа шаш**пен** жүрген ұнайды.

Шаш **пен** киім үйлесіп тұруы керек.

Жаттығайық

7. Сөйлемдер құра. Жоғарыда берілген кестені басшылыққа ал. Төмендегі сөздерді қолдан.

Сусабынмен жуу, бояумен бояу,
өрнек салу, тақырлап алу, кептіргішпен
кептіру, қайшымен қию, сүлгімен сурту.

59

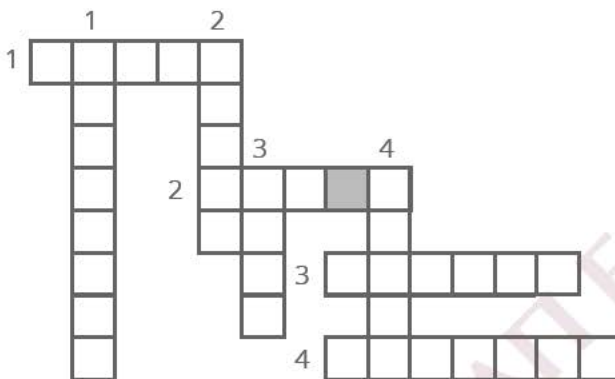
Шаш үлгісін таңдаймыз

Шаш өру түрлерін үйренесің.
Ауызша және жазбаша таныстырылым
жасап, оны түсіндіресің.

- тікірею
- ұйысу
- тақырлау

Ойланайық

1. Сөзжұмбақты шеш.

Көлденеңінен:

1. Шаштараз құрал
2. Шаштараз не қияды?
3. Жиһаз атауы
4. Жуғыш зат

Тігінен:

1. Шаштараз киімі
2. Шаштараз құрал
3. Шаштараздың бөлмесінде ілулі тұрады.
4. Шашты тарақпен керек.

Сөйлесейік

2. а) Суретке қара. Суреттерді қоршаудағы сөздермен сәйкестіріңдер.

ә) Саған қандай шаш үлгісі ұнайды? Сөздерді қолданып сөйлеңдер.

1. Түйілген
2. Бұйраланған
3. Тікірейген
4. Ұшы түзетілген
5. Қиылған
6. Өрілген
7. Тақырланып алынған

б) Шеңберге тұрыңдар. Сыныптастарыңа өз шаш үлгің туралы айтып бер.

Үлгі: Менің шашым қысқа қиылған, таралған. Шашымның түсі қара, боялмаған.

в) Өз көршіңнің шаш үлгісін сипатта.

Үлгі: Оның шашы ұзын және бұйраланған. Шашының түсі сары.

Оқыық

3. Таныстырылым мәтінін оқы.

Сәлем, достар! Қазір сендерге өте әдемі шаш үлгісін көрсеткелі тұрмын. Қараңыздар, бұл үлгіде шаш өрілген және бұйраланған, боялған. Орындалу кезеңін түсіндірейін. Алдымен шашты жуамыз, кептіреміз, тараймыз. Сонан соң шашты бір самайдан бастап, келесі самайға дейін өреміз. Өріп болған соң, қалған шашты бұйралаймыз. Лакпен қатырамыз.

Оқыық және жауап берейік

4. Сөйлемдердің дұрыс немесе бұрыс екенін айт.

1. Алдымен шашын жуған.

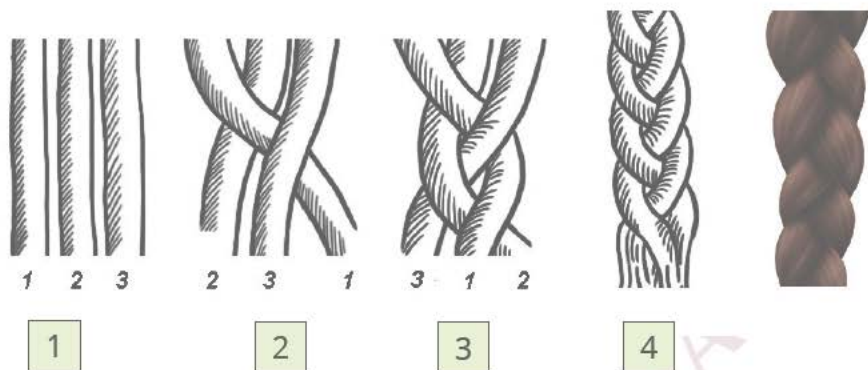
2. Сонан соң шашты бұйралаған.

3. Шаш алдымен өрілген, содан соң бұйраланған.

4. Шашты гелемен қатырған.

Жаттығайық

5. Жіпті не қуыршақтың шашын үлгіге қарап өр.

Жасайық

6. Суретке қара. Үлгілерге қарап, қуыршақтың шашын сәнде. Л
үлгісін қалай жасағаныңды айтып бер.
Оқыған мәтінді басшылыққа ал.

60

Киім дүкенінде

Киім атауларымен танысасың.
Сауда жасауға қажетті сөздік қорды
меңгересің.

- өлшем
- баға
- түр
- малақай
- бөкебай
- бәтеңке
- белдемше

Оқиық

1. Өлең не туралы екенін айт.

Менің киімдерім

Буынғаным –
Бір белдік,
Мұны, кәне,
Бір делік.
Екі қолғап,
Бір шалбар
Және үстімде бір тон бар.
Барлық бала кимей ме:
Екі шұлық,
Бір жейде.
Оған енді тосылмай, екі етікті косыңдар.
Он болды ма барлығы,
Есте сақтап қал мұны!

Серік

Өтепберген Ақыпбекұлы

Оқиық және жауап берейік

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях

! Назар аударайық

Жазылуы	Айтылуы
шұлық	шұлұқ

Жаттығайық

3. Жаңа сөздерді қолданып, көршіңе сұрақ қой.

Үлгі:

Сенің малақайың бар ма? Малақайыңның түсі қандай?
Сенің бәтеңкең қара ма әлде қоңыр ма?

малақай

белдік

бөкебай

бәтеңке

Ойланайық

4. Берілген сөйлемдерді оқы. Сатушы мен сатып алушының сөздерін анықта.

Осы түрі ұнайды.

Қандай өлшем керек еді?

Бағасы қанша?

Қандай түрлері бар?

Қандай түсті ұнатасыз?

Көрсетейік және айтайық

5. Серік әпкесімен бірге дүкенге келді. Оның қолында 13 000 теңге ақшасы бар. Осы ақшаға әпкесі не сатып әпереді деп ойлайсың?

2000 тг

1500 тг

300 тг

4000 тг

700 тг

2500 тг

6000 тг

Тыңдайық және жауап берейік

6. Мәтінді тыңда. Бос орынды тиісті сөзбен толықтыр.

- Сізде 35-ші өлшем ¹_____ бар ма?
- Сізге қандай ²_____ керек?
- ³_____ түс бар ма?
- Мынадай ⁴_____ ұнай ма?
- Осы үлгіні іздеп едім. Бағасы қанша?
- 5000 теңге тұрады.
- Бағасы қымбат емес. ⁵_____ қайда төлеймін?
- Кассаға төлейсіз.

– Рақмет!

Сөйлесейік

7. Балалардың нені сатып алғанын, нені сатып алмағанын айтып бер.

					
Серік	+	+	+	+	
Нұрлан		+	+		+

МАМАНДЫҚТАР Ә

61

Қайда сауда жасадың?

Сауда жасауды үйренесің.
Дүкен түрлерімен танысасың.

- тауар
- бұйым
- сауда ор

Ойланайық

1. а) Сөздерді суретпен сәйкестендір.

Жиһаз дүкені, ыдыс-аяқ дүкені, шаруашылық тауарлары дүкені, кітап дүкені, жеміс-жидек дүкені, зергерлік бұйымдар дүкені, аяқкиім дүкені, ойыншықтар дүкені, кеңсе тауарлары дүкені, спорт тауарлары дүкені, гүл сататын дүкен.

1

2

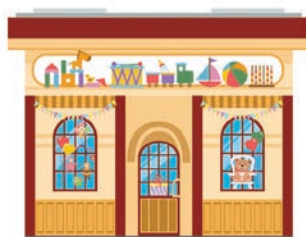
3

4

5

6

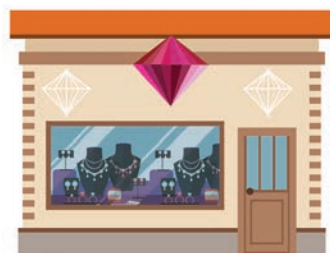
7

8

9

10

11

қалың дәптер қылқалам қалам өшіргіш сөмке бояу сызғыш 	спорт киімі малақай белдік қамзол галстук жейде шалбар 	құмыра табақ кесе шәйнек қасық торсық тәрелке
қуыршақ қонжық ұшақ тікұшақ кеме қайық мәшине 	күрек тырма суқұйғыш сыпырғыш сым шам шелек 	айна киім ілгіш үстел орындық сандық шкаф кереует

62

Мен дәрігер боламын

Дәрігердің жұмысымен, оның құралдарымен танысасың.

- қабылдау
- ісіп кету
- тамақты шаю
- тамағым ауырады
- құлағым шуылдай
- басым айналады

Ойланайық

1. Өлеңді оқы. Дәрігер мамандығының өз ішінде қалай бөлініп, тінін анықта.

Әжеме тіс саламын,
Көзәйнек оған тағамын.
Ауырып тұрса құлағы,
Өзім емдеп, жазамын.
Мен дәрігер боламын.

Сен білесің бе?

стетоскоп

отоскоп

Тыңдайық және жауап берейік

2. Диалогті тыңда және сәйкестендір. Стикерді пайдалан.

	Дәния	Айжан	Нұрым		
Менің басым, тамағым, мұрным ауырып тұр.					
Тақтадағы жазуды көрмей отырмын.					
Ішім ауырып тұр. Құсқым келеді.					

Сөйлесейік

3. Балалар қандай дәрігерге барады? Кестені пайдаланып сөйле.

Үлгі: Айжан тамағы ауырса, құлақ, тамақ дәрігеріне барады.

	Педиатр-дәрігер	Көз дәрігері	Құлақ, тамақ дәрігері
Дәния			
Айжан			
Нұрым			

Оқиық

4. Диалогті рөлге бөліп оқып, сахналаңдар.

Педиатр-дәрігердің қабылдауында

- Сәлеметсіз бе, дәрігер!
- Иә, Айжан, келе ғой. Қай жерің ауырады?
- Менің басым, тамағым ауырады, мұрным бітеледі.
- Суық тиген болар, кәне, қарайын. Алдымен қызуыңды өлтішейін. Қорықпа бұл – қызу өлтішегіңі құрал. Енді аузыңды

Көз дәрігері қабылдауында

- Дәрігер, тақтадағы жазуды дұрыс көрмеймін.
- Кел, Дәния, осымен сол көзіңді жап. Мына әріпте ата. Мынау – қандай әріп?
- А, с, т, и.
- Енді оң көзіңді жап.
- Тағы да ма?

Құлақ, тамақ дәрігері қабылдауында

- Дәрігер, қатты айтыңызшы.
- Құлағың қашаннан ауырып жүр?
- Сіз сөйлегенде құлағым шуылдайды?
- Қатты салқын тиген деп ойлаймын. Кәне, ішін де райын. Қорықпа, бұл – құлақ тексеретін отоскоп де құрал.

Оқыық және жауап берейік

5. а) Сұрақтарды көршіңмен бірге талқыла. Қандай дәрігерге қараласың? Жауабын оқыған мәтіннен тап.

1. Басың ауырса, кімге қараласың?
2. Қызуың көтерілсе, кімге қараласың?
3. Көзің ауырса, кімге қараласың?
4. Ішің ауырса, кімге қараласың?
5. Құлағың ауырса, кімге қараласың?
6. Басың айналса, кімге қараласың?
7. Тамағың ісіп кетсе, не істейсің?
8. Құлағың шуылдаса, не істейсің?
9. Көзің алыстан нашар көрсе, не істейсің?

ә) Дәрігер қандай ем айтуы мүмкін?

Жазайық

6. Сөйлемді аяқтап жаз.

63

Спортшы

Спорт түрлерімен танысасың.
Болып жатқан әрекет туралы айтып
және жазып үйренесің.

- спортшы
- жанкүйер
- бапкер
- түр

Ойланайық

1. Жұмбақты шеш.

Шынығып жүйріктер, күштілер,
Әлемдік байқауға барады.
Қол соғып, қуанып, жанкүйер,
Құттықтап, алдынан шығады.
Білсең сен, балақай, айта ғой,
Бұл қай маман болады?

Сөйлесейік

2. Төмендегі сұрақтарды көршіңмен талқыла. Өзге топтармен пікір алысыңдар.

1. Саған спорттың қандай түрі ұнайды? Неліктен?
2. Қандай қазақстандық спортшыларды білесіңдер?
3. Қазақстанда спорттың қандай түрі жақсы дамыған?
4. Спортшыларды жаттықтыратын адамды қалай атайды?

Ол қандай қызметтер атқарады?

*Книга предназначена для использования в образовательных целях

Талдайық

3. Мәтінді тыңда және оқы. Бос орынға қойылатын сөз тіркестерін анықта.

Бүгін өте қызық түс көрдім. Түсімде 1 _____. Айнала тау, күн ашық екен. «Құласам не болады?» – деп 2 _____. Бірақ межеге жету керек, «Мен мықтымын» – деп өзіме-өзім 3 _____. Бір кезде межеге бірінші болып жеттім. Сендер мені 4 _____. Керемет сезім! Барлық сынып жанкүйер болып 5 _____. Мен кезде: «Болашақта спортшы боламын», – деп шештім.

Керекті сөз тіркестері: ойлап келе жатырмын, тықтап жатырсыңдар, шаңғы теуіп келе жатырмын, айлап жатыр, айтып келе жатырмын.

! Есте сақтайық

Бастапқы қалып	Қазіргі іс-әрекет	
	мен (қазір)	сен (қазір)
құлау	құла+п жатыр+мын	құла+п жатыр+сың
жарысу	жарыс+ып жатыр+мын	жарыс+ып жатыр+сың
тебу	те+уіп келе жатыр+мын	те+уіп келе жатыр+сың

Ойнайық

4. Текшені шиыр. Текше түскен суретті сипатта. Ол не істеп жатыр?

64

Қайталау

Мамандық атауларын білемін.

1. Сөйлемдерді суретпен сәйкестендір. Мамандықтарды ата.

а

ә

б

в

г

д

е

и

- 1) Оның қызметі – ғимараттардың жобасын жасау.
- 2) Оның қызметі – темірден бұйым жасау.
- 3) Оның қызметі – науқас адамдарды емдеу.
- 4) Оның қызметі – тауарларды сату.
- 5) Оның қызметі – есеп жүргізу.
- 6) Оның қызметі – ұшақпен ұшу.
- 7) Оның қызметі – үй салу.
- 8) Оның қызметі – шаш қию.

Кіммен? немен? сұрақтарының мағынасын түсінемін. Қолдана аламын.

2. Тиісті қосымшаны жалғап айт.

1. Жоғарғы қабатқа баспалдақ... көтеріліңіз. 2. Ұста жеңіл материал... жұмыс істейді. 3. Шашты сусабын... жуу керек. 4. Қабырғаны тас... қалау керек екен. 5. Шашымды мәшинке... жұқалап ала беріңіз. 6. Серік әпкесі... бірге дүкен ара лады. 7. Маған қысқа шаш... жүрген ұнайды.

Кімге? неге? сұрақтарына жауап беретін сөздерге қосымша жалғай аламын.

3. Сөйлемдерді толықтыр.

Егер құлағыңыз ауырса, _____ барыңыз.

Егер қызуыңыз көтерілсе, _____ барыңыз.

Егер көзіңіз нашар көрсе, _____ барыңыз.

Егер шашыңыз өсіп кетсе, _____ барыңыз.

Мамандыққа қатысты құралдарды білемін.

4. Құралдардың атауын жаз. Олардың кімге тиесілі екенін айтып бер.

①

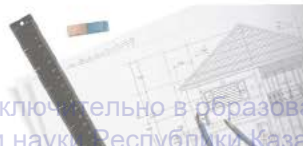
②

③

④

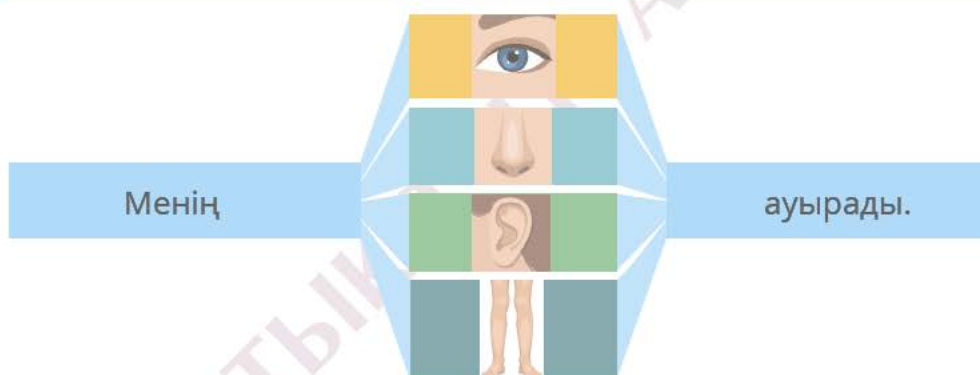

Сауда жасай білемін. Тауардың құнын есептей аламын.

5. Диалог құра. Суреттегі тауарларды сатушыдан сатып ал.

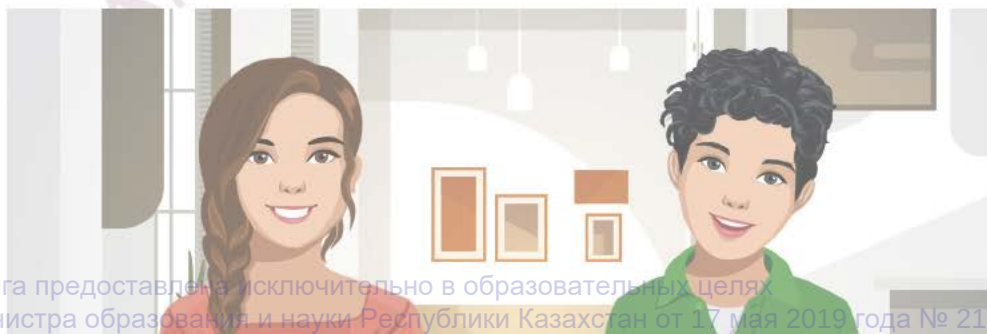

Дәрігерге сырқатым туралы айтып бере аламын.

Шаш үлгісін сипаттап бере аламын.

6. -ған/-ген, -қан/-кен қосымшаларын қолданып жаз.

65

Күн райы болжамы

Табиғат құбылыстарының атауын білесің.

- ашық
- бұлтты
- жаңбыр
- жылы

Жаңа сөз үйренейік

ашық күн

жаңбыр

жылы

бұлтты

Тыңдайық

1. Мәтінді тыңда. Дәптеріңе кестені толтыр.

Қала атауы	Күні	Күн райы	Ауа температурасы

Күн райы болжамы

Ойланайық

2. Ойланып, сұраққа жауап бер.

Күн райы болжамын кім айтады?

Күн райы болжамын қайдан білуге болады?

Ауа температурасын көрсететін құрал қалай аталады?

Сынап бағанасы 0-ден жоғары болса, нені білдіреді?

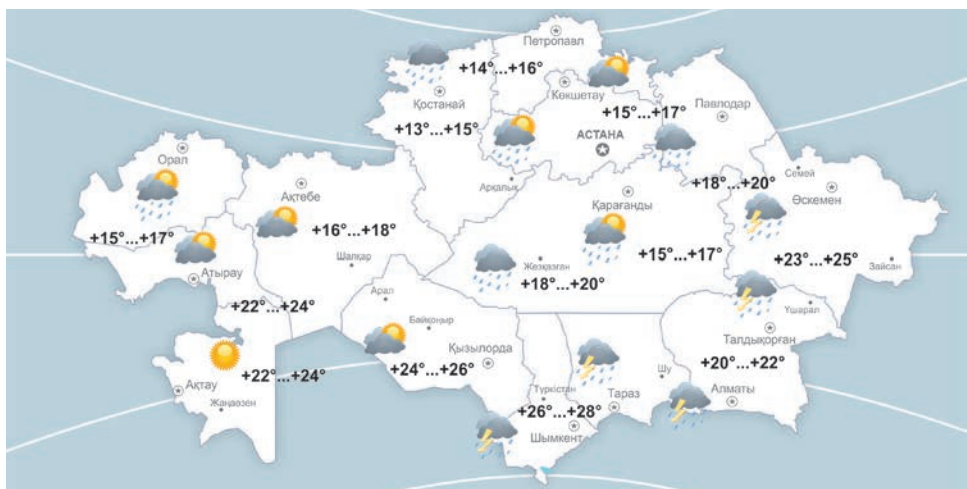
Сынап бағанасы 0-ден төмен болса, нені білдіреді?

Көрсетейік және айтайық

3. Қазақстан қалаларының күн райы болжамын айтып бер.

Үлгі:

Талдықорғанда күн ыстық. Ауа температурасы күнді +20, +22 градусты көрсетеді. Жаңбыр жауады.

Жазайық

4. Картадағы мәліметке қара. Төрт топқа бірігіп, аймақтардың райын таныстыру мәтінін постерге жазыңдар.

Үлгі:

Құрметті көрермендер! Ертеңгі күн райымен тан болыңыздар. Ертең Ақтөбеде күн бұлтты болады. Сынап бағанасы +16 градусты көрсетеді. Жаңбыр жауады.

Күндіз, түнде, сынап бағанасы, синоптиктердің болжауынша, синоптиктердің айтуынша, төмен, жоғары көрсетеді, бұлтты, ашық, жаңбыр жауады, күн райы болжамын ұсынамыз, танысыңыз, бүгінгі, ертеңгі ауа температурасы, мәлімет бойынша, тележүргізуші

Сөйлесейік

5. Күн райы болжамымен таныстырыңдар.

6. Сөздердің қарама-қарсы мағынасын тауып айт.

жоғары

күндіз

ашық

66

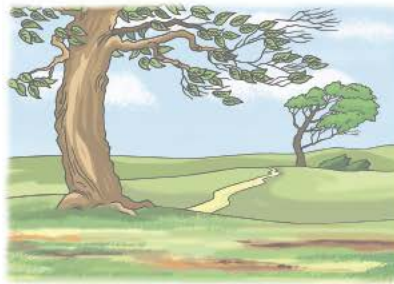
Жайсыз күн

Ұнамды және ұнамсыз жайттарды дәл сипаттауды үйренесің.
Қолайсыз күн райы туралы сөйлесесің, жазасың.

- ерте, кеш
- жарқырау
- жел, жайсыз
- құлау, қола
- сәуле

Жаңа сөз үйренейік

1. Сөздерді оқып, жаттап ал. Қолайсыз күн райы қай сур берілген? Атап көрсет.

жел

кеш

ерте

Жаттығайық

2. Сөйлемдерді толықтыр.

- 1) Мен бүгін ... тұрдым. Сабаққа кешікпей бардым.
- 2) Міне, кеш болды. ... әлі жауып тұр.
- 3) Солтүстіктен салқын ... соғады.
- 4) Күн күркіреді, дауыл соқты. Ауладағы ағаштар
- 5) Жаңбыр жауып, күн Өте жайсыз күн болды.

Қажетті сөздер: жаңбыр, құлады, ерте, күркіреді, жел.

Анықтайық

3. Сөйлемдерді оқы. Мағыналарын салыстыр.

1	Салқын жел соқты.	Сап-салқын жел соқты.
2	Таңертең күн ашық болды.	Таңертең күн ап-ашық болды.
3	Айнала жарық, тыныш болды.	Айнала жап-жарық, тып-тыныш болды.
4	Күн суық болып кетті.	Күн сұп-суық болып кетті.
5	Үйдің іші жылы болды.	Үйдің іші жып-жылы болды.

Жаттығайық

4. Сөйлемдерді оқы. Мағыналарын салыстыр.

а) Берілген сөздердің мағынасын күшейтіп айт.

Үлгі: сары – сап-сары.

Сары, қоңыр, әдемі, таза, жақын, қара, кішкентай, жасыл биік, қатты.

ә) Сөздермен сөйлем құра.

Сөйлесейік

5. Суретке қара. Күн райының өзгеруі туралы әңгіме құрап айтың.

Жазайық

6. а) Сурет бойынша шағын әңгіме жаз. Қоршаудағы сөздерді қолдан.

Үлгі: Бүгін Сәуле ерте тұрды. Терезеге қарады. Күн ап-ашық, жарқырап тұрды. Айнала тып-тыныш болды. Ағаштың жапырақтары да қозғалмады. Жел жоқ. ...

Жаттығу жасау, күн, дала, жылы, үйге қарай жүгіру, терезеден қарау, түске жақын, күн райы, қолайсыз болу, ұнау, ұнамау, су болу, құлау, жел, күркіреу.

Оқиық

7. Мәтін бөліктерінің ретін анықта.

Бүгін Сәуле ұйқыдан ерте тұрды. Ол беті-қолын жуды, тез киінді. Таза ауада жаттығу жасауды ойлап, сыртқа шықты.

Күн райы өте қолайсыз, жайсыз болды. Сәуле үйіне жеткенше бірнеше рет құлады. Үсті-басы әбден балшық болды.

Айнала тып-тыныш болды. Сәуле жаттығу жасады. Одан кейін жүгірді.

Кенет жел соқты. Аспанды бұлт жауып, күн күркіреді. Көп кешікпей жаңбыр жауды.

Оқиық және жауап берейік

8. Қарсы мәндес сөздерді тап.

Үлгі: тез – баяу

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях

67

Аймақтар табиғаты

Аймақтарға тән табиғат құбылыстары туралы оқысың.
Күн райының ерекшеліктері туралы айтып үйренесің.

- биыл
- боран
- түске дейін
- түстен кейін
- еру
- ұзақ
- үнемі
- жиі
- кемпірқосақ

Жаңа сөз үйренейік

1. Сөздерді оқып, жаттап ал.

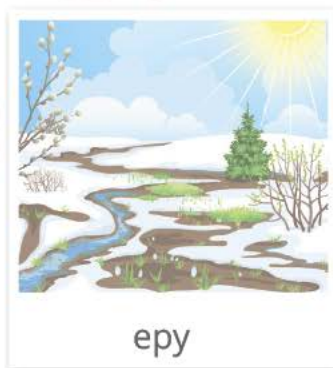
боран

түске дейін

түстен кейін

еру

кемпірқосақ

Салыстырайық

2. Мәтіндерді оқы. Салыстыр.

Менің есімім – Ерік. Ақтөбеде тұрамын. Биыл қыс суық. Аспан үнемі бұлтты болып тұр. Жиі жел тұрады, боран соғады. Қар өте қалың жауады. Синоптиктердің айтуынша, биыл қыс ұзақ болады.

Менің есімім – Айнұр. Мен Түркістанда тұрамын. Біздің аймақта қыс жылы болады. Күн ашық және тынық. Жерде әлі қар жоқ. Қар түске дейін жауады да түстен кейін еріп кетеді. Синоптиктердің айтуынша, биыл оңтүстікте қыс жылы болады.

Оқыық және жауап берейік

3. Мағынасы қарама-қарсы сөздерді тап.

жиі
еру
биыл
қыс
ұзақ
оңтүстік
желді

сирек
қату
былтыр
...
...
...
...

Сөйлесейік

4. Көршіңмен сөйлес. Ерік пен Айнұрдың телефон арқылы сөзін көрсетіңдер. Қоршаудағы сөздерді қолданыңдар.

Жиі, синоптиктердің айтуынша, сынап бағанасы, үнемі, жел тұрады, қалың, жұқа, түске дейін, түстен кейін еріп кетеді, ұзақ, қысқа, оңтүстікте, батыста.

Ойнайық

5. «Сымсыз телефон» ойынын ойнаңдар. Күн райына байланысты сөздерді бір-біріңе сыбырлап айтыңдар.

жаңбыр

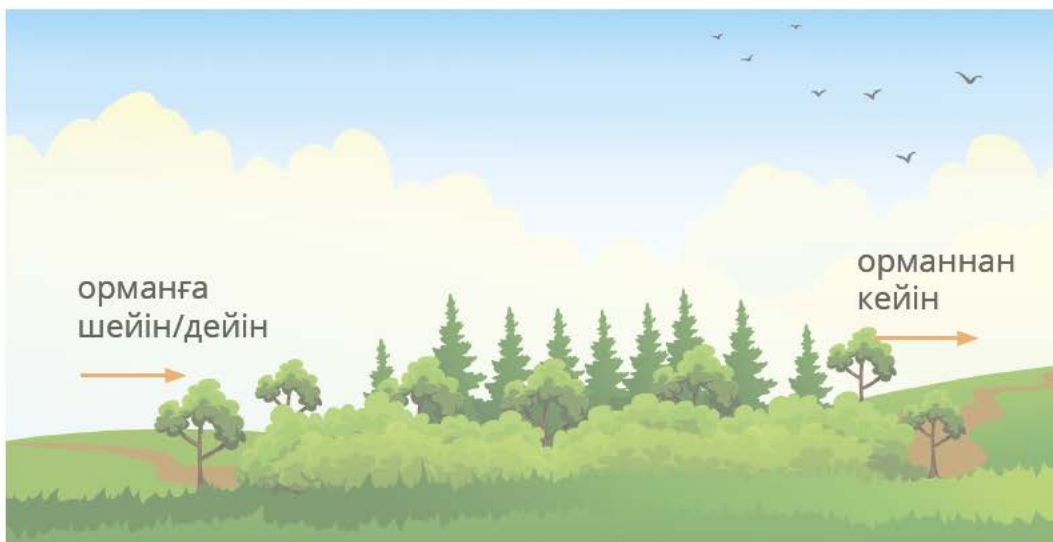
Ойланайық

6. Кестедегі сөз тіркестерін оқы. Суретке қарап, мағынасын түсіндір.

жаңбырға дейін	жаңбырдан кейін
қысқа дейін	қыстан соң
таңертеңге дейін	таңертеңнен кейін
кешке шейін	кештен кейін
қар ерігенге дейін	қар ерігеннен соң
	таңертеңнен бері
	жаңбыр болғаннан бері

ауылға дейін	ауылдан кейін
орманға шейін/дейін	орманнан кейін
жолға дейін	жолдан әрі
көшеге шейін/дейін	көшеден соң

⚠ Есте сақтайық

Шейін, дейін,
кейін, соң, әрі

Уақытты, мерзімді білдіреді.

Қашықтықты, белгілі бір заттың тұрған орнын білдіреді.

Жаттығайық

7. Сұрақтарға жауап бер.

Аспанда кемпірқосақ қай кезде болады?

Мектепте қанша уақыт боласың?

Үйге дейін қанша минут жүресің?

Қар жауғаннан кейін күн қандай болады?

Қыстан соң қай мезгіл келеді?

Қай қыркүйектен басталады?

68

Қысқы ойын

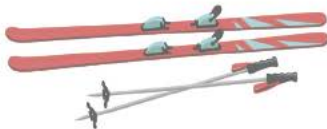
Қыста ойналатын ойындар туралы оқисың.
Сөздік қорыңды дамытасың.

- шана
- шаңғы
- тоңу
- мұз
- аққала
- қырау

Жаңа сөз үйренейік

шана

шаңғы

тоңу

аққала

мұз

қырау

Көрсетейік және айтайық

1. Сөйлемдерді оқы. Сөйлемді айтқан баланы суреттен тап.

1. Менің шанам зулап келеді.
2. Шаңғы теуіп жүрмін.
3. Тоңдың ба? Үйге қайтайық.
4. Аққала жасау оңай ғой.
5. Менің коньки тепкім келеді.
6. Қараңдар, мәнерлеп сырғанай білемін.
7. Иә, терезені қырау басқан. Аяз өте күшті.
8. Мұздан үйді қалай салады?

Сөйлесейік

2. Берілген сөздерді пайдаланып, сурет бойынша әңгіме құра.

Төбешіктен сырғанау, шаңғы, тоңу, мұз, аққала жасау, қырау, үйрету, мәнерлеп сырғанау, қарды домалату.

Оқиық

3. Әңгімені түсініп оқы. Өзің құраған әңгімеден қандай айырма шылығы барын айт.

Мен күн сайын орталық алаңға барып ойнаймын. Бүгін күн аяз, бірақ жел жоқ. Мүлде тоңған жоқпын. Бүгін Айгүл екеуміз аққала жасадық. Маған бәрі «мүсінші Мерхат» деп ат қойыпты.

Алаңда басқа да балалар ойнап жүр. Көрші бала Жанат шанамен сырғанады. Ал Қанат мұз қалашықтың қасында конькимен сырғанап жүр. Айгүлдің де коньки тепкісі келді. Оның аяздан беті қып-қызыл. Көрші әжей де таза ауада серуендеуге шығыпты.

Әжей балаларға қызықтап қарап тұр.

Алаңда уақыт тез өтеді әрі көңілді болады. Алаңда ешкім тоңбайды.

Жаттығайық

4. Сөйлем құра.

Мен, бен, пен, да, де, та, те, әрі, және.

Үлгі: Ағам мен әпкем шаңғы тебеді.

5. Мәтінді қайталап оқы. Мәтін бойынша сурет сал.

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях

69

Күн райын бақылайық

Сен аптадағы күн райы туралы өлеңді оқисың.
Телефон хабарламасын жазасың.

- тұман
- бұршақ
- көктайғ
- моншак
- абайла

Жаңа сөз үйренейік

1. Кестеге қара. Алдағы аптаның күн райын болжап айт.
Үлгі: Дүйсенбіде күн бұлтты болады.

дүйсенбі	сейсенбі	сәрсенбі	бейсенбі
			

жұма	сенбі	жексенбі
		

2. Өткен аптаның күн райын есіңе түсір. Суретті кесте жаса. Ай бер.

Үлгі: Дүйсенбіде күн бұлтты болады.

Керек сөздер: есімде жоқ, нақты білемін, ұмыты

Оқы

3. Метеорологтердің күн райы жайлы болжамдарын түсініп оқы.

Бірқатар өңірлерде жауын жауып, **тұман** түседі. Бұл күні жолға шығу қауіпті.

1

Күн райы бұлттанып, жаңбыр жауады.

3

Күн райы жауын-шашынсыз, ашық болады.

5

Аздап жел соғып, артынан боранға ұласады.

2

Солтүстік өңірде **көктайғақ** болып, жел күшейеді.

4

Кей жерлерде жел күшейіп, бұршақ жауады.

6

4. Бұл күн райы болжамының жылдың қай мезгіліне тән екендігін анықта. Үлгіні басшылыққа алып жаз.

Үшінші хабарламада айтылған күн райы көктем, күз жаз мезгілдерінде болады. Өйткені жаңбыр жылы мезгіл

Ізденейік

5. а) Ғаламтордан алдағы аптаның күн райы болжамын қара.
Телефонмен туыстарыңа хабарлама жаз.

Үлгі:

Туыстар, көршілер, достар!

Ертең күн райы ... болады. ... киініңіздер. ... айтуынш
сынап бағанасы таңертең ... көрсетеді. Ал кешке ... кө
сетеді. Баршаңызға сәтті күн тілеймін!

Ойнайық

6. Топқа бірігіңдер.

Заттарды жұмбақтап түсіндіріңдер.

Жұмбақтың құрылымы:

Қандай?

Қандай?

Қандай?

Не?

Үлгі:

Көк, қызыл, жылы киім. Ол – не?

Жылтыр, тайғанақ, қатты жер. Ол – не?

70

Ғажайып қыс

Қыс туралы жазып үйренесің.

- сүңгі
- мұзайдын
- сырғанақ тебу

Жаңа сөз үйренейік

мұзайдын

сүңгі

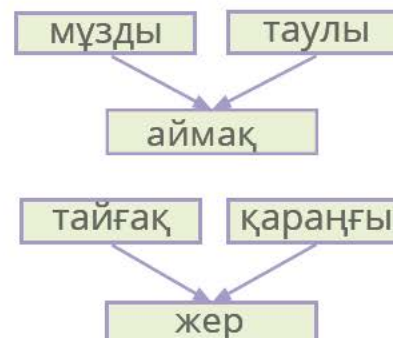
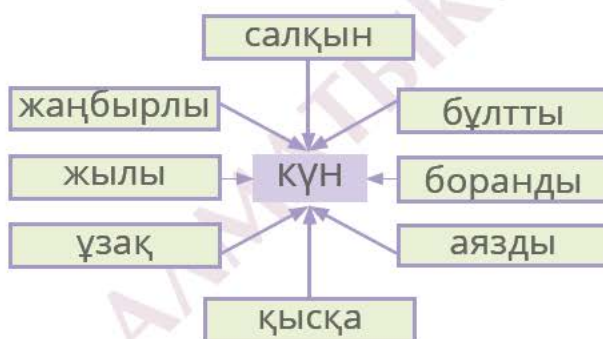

сырғанақ тебу

Ойланайық

1. а) Сөз тіркесін құра. Берілген сөздерді қолдан.

Үлгі:

ә) Берілген сөздерден сөйлем құра.

1. Қыста, түседі, ерте, қараңғы.
2. Аппақ, болады, қыста, айнала.
3. Аязды, күндер, болады, көп.

5. Шатырдағы, тым, қауіпті, болады, сүңгілер.
6. Мұзайдында, тебеді, сырғанақ.
7. Таза, болады, ауа, қыста.
8. Ұнайды, маған, аяз, сықырлаған.

Жаттығайық

2. **Аса, тым, өте** сөздерін қатыстырып, берілген сөздер сөйлем құра.

Жылы, желді, ұзақ, қысқа, жоғары, кеш, жарық, жақсы

Есте сақтайық

өте	салқын
аса	
тым	

Сөйлесейік

3. Сұрақтарды көршіңмен талқыла.
Қоршауда берілген сөздерді қолданып сөйле.

1. Қыста сен үшін не әдемі?
2. Қыстағы табиғат қандай?
3. Қыста қандай ойындар ойнайсыңдар?
4. Қыста болатын спорттық жарыстарды атай аласың ба?
5. Қысты не үшін ұнатасың немесе ұнатпайсың?
6. Қыс мезгілі болмағанын қалай ма едің?
7. Қыстың адамға пайдасы

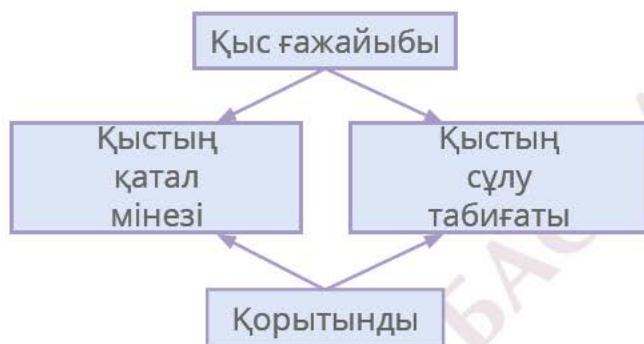
Таза ауа, әдемі, аппақ боран, аяз, жел, қатал қатты, ұзақ, қысқа, шығы, шана, сырғанақ, мұзайдын, сүңгі, жаппақ қар, шырша, Аязда жаңа жыл, мезгіл, таң кеш, қараңғы ерте түнді, жарық, сынап бағана, насы.

Жазайық

4. Құрылымды қолдан. «Қыс ғажайыбы» деген мәтін жаз. Қоршаудағы сөздерді қолдан.

Қыс ғажайыбы

Қыс – ғажайып мезгіл. Оның табиғаты ерекше сұлу. ...

Қорыта айтқанда, қыс маған өте ұнайды. Қыс мезгілін жыл сайын асығып күтемін.

Талқылайық

5. Жазғаныңды көршіңе көрсет. Қателеріңді бірлесіп түзеңдер. Жазған шығарманы тақтаға іл. Өзгелердің жазылымын бағала.

Өте жақсы жазыпсың. Маған ұнады. Әсіресе қыстың сұлулығын әдемі суреттепсің.

71

Қыстағы аңшылық

Қысқы мезгілдегі аңшылық кәсіп туралы оқисың.

Аң аулауға қолайлы күн райы туралы жазасың.

- аңшы
- бүркітші
- аңшылы
- аң аула
- құлақш
- қашу

Көрсетейік және айтайық

1. Суретке қара. Қоршауда берілген сөздерді суреттен тап.

құлақш
тон
бүркіт
жүген
жылқы
тазы ит

Сөйлесейік

2. Суретке қара. Сұрақтарға жауап бер.

1. Аңшы дегеніміз – кім?

2. Аңды қалай аулауға болады?

3. Бүркітші дегеніміз – кім?

4. Аңға шыққан адам қандай қару адалы?

Оқиық

3. Мәтінді оқымас бұрын суретке қара. Мәтін не туралы болуы мүмкін? Болжап айт.

Аң аулау

Кеше кешке басталған қар түнге дейін жауды. Ағаш пен үйді аппақ қар жапты. Әкем, мен, ағам, көрші ағайлар - бәріміз ең мықты әрі жүйрік аттарға міндік. Мен екінші рет аңға шықтым. Қасымызда тазы итіміз бар. Күн жып-жылы айнала тып-тыныш. Жаңа жауған қардан түлкі, қоян сияқты аңдардың ізін оңай байқадық. Көп кешікпей аңдарды да көрдік. Бүркіттің томағасын шешіп, ұшырдық. Тазы иттер де қояндарды қуды.

Біз бес қоян, үш түлкі ұстадық. Бүркіт пен тазы сондай күшті әрі епті. Қашқан аңды тез ұстайды. Қыста аң аулау өте қызық.

Оқиық және жауап берейік

4. а) Сұрақтардың жауабын мәтіннен тап.

1. Аңшылар аңдарды қалай тапты?

2. Аңшылардың қасында қандай үй жануары бар?

3. Оның аңшыларға қандай көмегі бар?

4. Бүркіттің бүркітін қашан ұшырды?

ә) Сөйлемдердің жалғасын келесі бағаннан тап.

Аңшылар аңға шыққанда	айғайлап, аңды қорқытады.
Аңшылар аң аулағанда	қолдарына қару алады, жүйрік атқа отырады, жылы киім киеді.
Аңшылар қар жауғанда	айнала аппақ болады.
Аңдар қашқанда	аңға шығады.
Қар жауып болғанда	тазы иттер оларды қуады.

Жазайық

5. Сұрақтарға жауап жаз.

1. Аңшылар қай кезде аңды тез көре алады?
2. Аңшылар қай кезде жүйрік атқа отырады, қолдары қару алады?
3. Бүркіттің томағасын қай кезде шешеді?
4. Аң аулауға қандай иттерді қолданады?

Үлгі:

Аңшылар аң аулауға қар жауғаннан кейін шығады.
Бұл кезде аңның ізі көрінеді.

72

Айналаны салыстыру

Айналаны, заттарды, адам мінездерін салыстырып айтуды үйренесің.

Тыңдайық

1. Мәтінді тыңда, жүргізіп оқы. Қарамен берілген сөздерге қарап ереже құра.

Жантөре: Жайна, саған қандай жыл мезгілі **көбірек** ұнайды?

Жайна: Әрине, көктем **көбірек** ұнайды.

Жантөре: Не себепті көктемді бәрінен **артығырақ** көресің?

Жайна: Өйткені көктем қысқа қарағанда **жылырақ**, ал жазға қарағанда **салқынырақ**.

Жантөре: Меніңше, бәрінен күз мезгілі **жақсырақ**. Ыстық та емес, салқын да емес. Бәрінен бұрын күзде бау бақша піседі. Айнала сары алтындай болады. **Тезірек** күз болса екен.

Есте сақтайық

Сөздің соңғы дыбысы	а, ы, і, е	-рақ/-рек	жаңарақ кішірек
	қалған жағдайдың бәрінде	-ырақ/ -ірек	салқынырақ тереңірек

Жаттығайық

2. Сөздерге **-рақ/-рек, -ырақ/-ірек** қосымшаларының бірін жалға.

Үлгі: Менің суретім әдемі**ірек**. Бұл жердің табиғаты талы**рақ**.

1. Менің суретім (әдемі). 2. Бұл жердің табиғаты (тал). 3. Бұл жердің тауы (биік). 4. Менің інім (кіші). 5. Мына су (таза). 6. Құдықтың суы (салқын). 7. Осы жердің көшеміз (үлкен). 8. Өзеннің мұзы (қалың). 9. Осы жерге Бурабай (жақын). 10. Ойын алаңы (кең) емес. 11. Қысқы ойын (көңілді). 12. Шаңғы тебу (қызық). 13. Күн райы бақша егуге (қолайлы). 14. Менің шаңам (жақсы). 15. Біздің орманымыз (жасыл). 16. Сенің ағаңның болашағы (ұзын). 17. Біздің даламыз (жазық).

! Назар аударайық

көп
көк
ақ
ашық
жазық

көбірек
көгірек
ағырақ
ашығырақ
жазығырақ

! Есте сақтайық

3. Сөйлем құрап жаз.

Үлгі:

1. Кешеге қарағанда бүгін күн салқынырақ.
2. Ағама қарағанда мен кітапты жайырақ оқимын.
3. Сенің үйіңе қарағанда менің үйім алысырақ.

Көрсетіп және айтайық

4. Суреттерді салыстыр. Үш сөйлемнен құра.

Үлгі:

а) Күзге қарағанда көктемде күн жылырақ болады.

ә) Қалаға қарағанда ауылда қыс қаттырақ болады.

б) Жылқыға қарағанда есек жайырақ жүреді.

Ойланайық

5. Сызбаға қарап, сөйлем құра.

Неге?

...қа

...ке

...ға

...ге

...а

қарағанда

Не?

...

...

...

...

...

Қандай?

-рақ

-рек

-ырақ

73

Алматы мен Астана

Екі аймақтың күн райын салыстырып айтуды және жазуды үйренесің.

Көрсетейік және айтайық

1. Суреттерге қара. Сұрақтарға жауап бер.

1. Алматы қаласы қандай аймақта орналасқан?

2. Алматыда жаз қандай болады? Жаңбыр жиі жауа ма?

3. Алматының жазы қыдыруға қолайлы ма? Ашық жерлер көп пе әлде бұлтты күндер көп пе?

4. Алматыда қыс қандай болады? Жылы ма әлде салқын ма? Қар қалың жауа ма?

Алматы қаласы

жүқа

жел

таулы

ЫСТЫҚ,

қолайлы

жаңбыр

ашық

Алматы₁ ... аймақта орналасқан. Сол себепті бұл аймақ та₂ ... қатты соқпайды. Алматының ішінен Алматы өзе ні ағып өтеді. Алматының жазы₃ Табиғат аясында де малып, қыдыруға өте₄ Сондай-ақ жазда Алматыда₅ ... жи жауады. Алайда жер тез кебеді. Бұл аймақта бұлтты күн дерге қарағанда₆ ... күндер көбірек болады. Алматының қысы жылы. Бұл жерге қар₇ ... түседі.

Сөйлесейік

3. Суреттерге қара. Алматы қаласы туралы мәтінді басшылыққа алып, Астана қаласы туралы мәтін құрап айт.

Ойланайық

4. Алматы мен Астананың күн райын, табиғатын салыстырып Суреттерді басшылыққа ал.

Айтылым үлгісі:

Менің білуімше, Алматы таулы аймақта орналасқан. Ал Астана жазық далада орналасқан. Сол себепті Астана қаласының ауасы Алматыға қарағанда тазарақ болып келеді.

Менің ойымша, Астана қаласына қарағанда Алматыда жел баяуырақ соғады. Өйткені Алматы таудың ортасында тұр.

Жазайық

5. Суреттердің орнына тиісті сөздерді қойып, бірнеше сөйлем құрап жаз.

1. Алматы -лы аймақта орналасқан. Онда

-ты күндер көп болады.

жиі жауады.

2. қаласы жазық далада орналасқан.

Онда үнемі соғып тұрады. Қыста

74

Қайталау

Күн райы болжамы туралы тыңдағанымды түсінемін.

1. Мәтінді тыңда. Бос орынға тиісті сөзді қойып оқы.

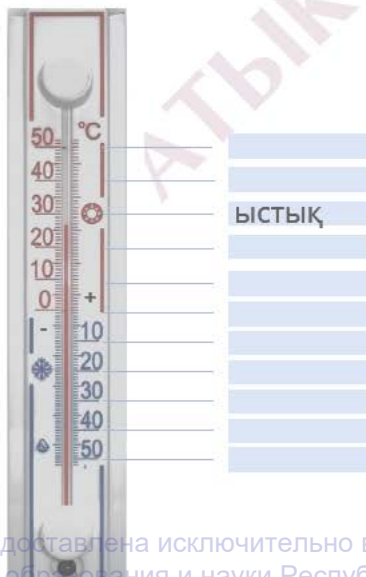
Ертең Семейде күн ... болады. ... күндіз +18 градусты көрсетеді, түнде сәл ... болады. Ауа температурасы +4 градусты көрсетеді, ... жаумайды.

Өскеменде күн ..., сынап бағанасы +15 градусты көрсетеді. Солтүстіктен аздаған ... соғады. Жаңбыр жаумайды. Түнде +13 градус жылы болады.

Керекті сөздер: жел, салқын, ашық, жылы, жаңбыр, сынап бағанасы.

Күн райына байланысты сөздерді білемін.

2. Күн райы қандай? Бос орынға сәйкес сөзді тауып оқы.

*Сөздерді
таңдап қолдан:*

ашық
жылы
бұлтты
салқын
суық
өте суық
аяз
ыстық
қатты ыстық
жел
қырау
мұз
боран

Күн райын сипаттай аламын.

3. а) Сөйлем құрап жаз.

Қолайлы күн райы	Бүгін аспан ашық
Қолайсыз күн райы	

ә) **Кейін, шейін, дейін, бері** сөздерін қолданып, сөйлем құра.

Үлгі: Жаңбырдан кейін кемпірқосақ шықты.
Кешке шейін алаңда ойнадым.

Сөздің мағынасын күшейтіп айта аламын және жаза аламын.

4. Қарамен берілген сөздердің мағынасын күшейтіп айт және

Мен әдемі кемпірқосақты көрдім.	Мен әп-әдемі кемпірқосақты көрдім.
Кешке күн ашық болды.	
Биыл жаз суық болды.	

5. а) Сөздерді дәптеріңе толықтырып жаз.

10.

қ		л	а		л	ы
---	--	---	---	--	---	---

Үлгі: Қыс мезгілі өте сұлу. Айналаны аппақ қар басады.

75

Менің білуімше...

Екі аймақтың табиғатын салыстырып жазуды үйренесің.

- құбылма
- мекен
- өзгеру

Оқыық және жауап берейік

1. Алматының табиғаты туралы кестемен таныс. Бос орынды толықтыр.

Ойланайық

2. Өткен сабақты есіңе түсір. Астананың табиғаты туралы кесте дайында.

Алматы туралы кестені басшылыққа ал.

Сөйлесейік

3. Астана туралы айтыңдар. Үлгіні қолданып сөйлеңдер.

Үлгі:

Біз кесте бойынша Астана қаласының табиғатын сипаттадық.

Біздің білуімізше, Астана қаласы ... аймақта орналасқан.

Біздің ойымызша, Астана қаласының маңында ... өседі. Ғалымдардың айтуынша, бұл жерде ... бар.

Астана қаласының жазы ...

Астана қаласының қысы ...

«Болашақта Астана қаласының күн райы өзгереді», – деп ойлаймын. Өйткені ...

Ойланайық

4. Өзің жасаған кестені қалай мәтінге айналдырасың? Оның құрылымын тағы да мұқият қара. Онда не жазатыныңды ойла.

5. Қоршауда берілген мәтін бөліктерінің ретін анықта.

Қорыта айтқанда, екі қаланың да табиғаты сұлу. Маған екі қаланың да табиғаты аса ұнайды. Бұл қала-

Алматы таулы аймақта орналасқан болса, Астана қаласы жазық дала аймағында тұр.

Алматының айналасында тау бар. Ол қаланы желден қорғайды. Ал Астана қаласының айналасында орман немесе таулар жоқ. Сол себепті жел мұнда күшті болады.

Менің білуімше, Астана мен Алматы қалаларының табиғаты екі түрлі.

Жазайық

6. «Қос қала табиғаты» тақырыбында мәтін жаз.

76

Халықтық болжам

Халықтық болжамдар туралы оқысың.
Салыстыру мағынасында да сөйлем құрап
жазасың.

- найзағай
- шық
- құрғақ
- тышқан
- ін
- күркіреу

Жаңа сөз үйренейік

1. Суреттен тек жануарлар мен құстардың атауын жаттап ал.

бозторғай

көртышқан

қарға

шегіртке

найзағай

жұлдыз

Ойланайық

2. Қарсы мәндес сөзді тауып айт.

қалың	дымқыл	аз	ұзақ	жұмсақ	жақын

! Есте сақтайық

Егер сөздің соңғы	к, қ, ш, п, с	-тау/-теу	тіктеу, құрғақтау
	а, ы, і, р, у, й	-лау/-леу	жұқалау, кішілеу

Оқиық және жауап берейік

3. Мәліметті оқып, оған сәйкес суретті тап.

	Көртышқан ін қазғанда топырағын жақын үйсе, қыс қатты болады.		Мысық айнаны тырнала күн боран немесе жаңбыр болады.
Шық көп түссе, шөп қалың өседі.		Бозторғай ұясын ой жерге салса, жаз құрғақ болады.	
	Күн қызыл шапаққа оранып батса, ертеңіне ыстық болады.		Ай шалқатуса, күн ра мал-жанға жсыз болады.
Жасыл шегіртке көбейсе, жаз құрғақ болады.		Қарға топтасып қарқылдаса, күн райы бұзылады.	
	Жаз найзағайлы болса, қыс жылы болады.		Аспанд жұлдызда көп болса, жылы болады.
Дала тышқандары топ болып шөп жинаса, жақында жауын-шашын болады.		Жылқы жазда ыққа қарап жайылса, қыс қатты болады.	

Жаттығайық

4. а) Сөздерге тиісті қосымшаны жалға (-лау, -леу, -дау, -деу, -тау, -теу).

қараңғы	аласа	ашық
терең	биік	аяз
жұқа	жоғары	дымқыл
қалың	көлеңке	құрғақ
суық	төмен	тұман

ә) Көп нүктенің орнына тиісті қосымшаны қойып, сөйлемді аяқта.

Дала тышқаны көртышқанға қарағанда кіші... .

Ай жұлдызға қарағанда жақын... .

Найзағай дауылға қарағанда қорқынышты... .

Қыста жазға қарағанда күн қысқа... .

Жазайық

5. Суретке қарап, күн райы туралы болжам жаз.

Мысық төрт аяғын бауырына жинап ұйықтаса, ...

Мысық аяғын жазып ұйықтаса, ...

Мысық үйден шықпай, көңілсіз жүрсе, ...

Мысық ойнап жүрсе, ...

Мысық шалқасынан жатса,

Ізденейік

*Қосымша материалдар тек қосымша материалдарға арналған және олардың қолданылуына шектелген.

77

Көктемгі өзгерістер

Көктем туралы ән тыңдайсың.
Жаңа сөздерді қолданып, көктем мезгілі туралы жазасың.

- былтыр
- тағы
- табиғат оянады
- жылға
- су ағады

Ойланайық

1. Сөйлемдерді оқы. Олардың қай жыл мезгілін сипаттайтынын айт.

Қар ериді.

Күн ұзарады.

Бәйшешек шығады.

Табиғат оянады.

Мал өріске шығады.

Жаңбыр жауады.

Мал төлдейді.

Жылғада су ағады.

Жаңа сөз үйренейік

бүршік ату

алмаағаш

қаз

Сөйлесейік

2. Сұрақтарды көршіңмен талқыла.

Саған көктем мезгілі несімен ұнайды?
Көктем кезінде табиғат қалай өзгереді?
Көктем мезгілінде қараңғы ерте түсе ме?
Табиғаттың оянғанын қайдан білеміз?
Көктемде қар неліктен тез ериді?
Ең алғаш шығатын гүлді қалай атаймыз?

Тыңдайық

3. Әнді тыңда, толықтыр.

Көктем келді

Әні мен сөзін жазған – Бота Бейсенова

... келді, көктем келді, сағына,

Бүршік атты бағымда.

Біздің үйге ... салды, алақай!

Былтыр кеткен ... **тағы** да.

... гүлге оранады,

Түрлі түске боянады.

Нұрлы көктем келген кезде

... та оянады.

Көктем келді, көктем келді, далама,

Қуанып жүр ... да, бала да.

Қар-мұз еріп, жылғалардан ... ағып,

... - ... жайылып жүр жағада.

Тыңдайық және жауап берейік

4. Өлеңді қайталап тыңда. Болып кеткен іс-әрекетті және енді болатын іс-әрекетті білдіретін сөздерді тап.

Үлгі:

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях

Жаттығайық

5. Сөйлемдегі көп нүктенің орнына тиісті қосымшаны қойып оқы.

1. Дала гүл... оранады.
2. Көктем... күн ұзарады.
3. Қаз бен үйректер өзен жағасы... жайылады.
4. Қардың асты... алғашқы бәйшешектер өсіп шығады.
5. Көктемде жылы жақ... құстар ұшып келеді.
6. Бұл кезде күн... нұры жерге көп түседі.
7. Ағаштар... бүршіктерінен жапырақ өсіп шығады.
8. Қыстағы қар еріп, жылғалар... су ағады.
9. Бақ... көшеттер отырғызамыз.
10. Көктемде қарлығаш... күтеміз.
11. Алмаағаш... гүлдері ақ болады.
12. Біз көктем... сағынамыз.
13. Аспан... үнемі ақ бұлттар жүзеді.
14. Дала... жасыл кілем төселеді.
15. Орман... құстар ән салады.
16. Адамдар жұқа киім киеді. Көп уақытын табиғат... өткізеді.

Жазайық

6. Кестенің әр бөлігін жалғастырып жаз. Көктем мезгілін сипатта.

Көктемде күн жылынады.

Күн райы қалай өзгередіні туралы жаз.

Көктемде табиғат оянады.

Ағаштар мен гүлдер туралы жаз.

Көктемде айнала көңілді болады.

Құстар, жануарлар және адамдар.

78

Жау-жау, жаңбыр

Жаңбыр туралы ән тыңдайсың.
Жаңбырлы күн туралы сипаттау мәтінін
жазып үйренесің.

- қолшатыр
- гүлдеу
- тамшы
- көктеу
- сағыну

Жаңа сөз үйренейік

қолшатыр

гүлдеу

көктеу

тамшы

Көрсетейік және айтайық

1. Сөйлемдерді оқы. Суретпен салыстыр.
«Иә», «жоқ», – деп жауап бер.

1. Суретте қыс мезгілі бейнеленген.
2. Қыздың қолында қолшатыр бар.
3. Қыз жаңбырды ұнатады.
4. Күннің сәулесі түсіп тұр.

Сөйлесейік

2. Берілген сұрақтарды көршіңмен талқыла.

1. Саған жаңбырлы күн ұнай ма?

2. Жаңбырлы күннің сыртқа шығуына не себеп?

Ән салайық

3. Әнді хормен айтыңдар.

Жау-жау, жаңбыр

Әні мен сөзін жазған – Бота Бейсенова

Келді, міне, көктемім,
Жердің жүзі көктеді.
Ақ жаңбырды сыйлады,
Ақша бұлттар көктегі.

Қайырмасы

Жау-жау, жаңбыр, жау, жаңбыр!
Мөлдіреген тамшыларың.
Жау-жау, жаңбыр, жау, жаңбыр!
Табиғаттың сәні.

Жаушы жаңбыр тағы да,
Күттік сені сағына.
Кірсін жердің сәні де,
Топырақтың нәрі де.

Тыңдайық

4. Радио тілшісімен болған сұхбатты тыңда.

- 1) Сөйлеп тұрған адамдардың есімдерін анықта.
- 2) Жаңбырды кім ұнатады? Кім ұнатпайды?
- 3) Ұнайтын немесе ұнамайтын себебін біл.

а)

ә)

Тыңдайық және жауап берейік

5. «Иә», «жоқ» жауабын таңда.

1) Майра жаңбырды ұнатады. Ол жаңбырлы күні сыртқа шығады.

2) Әсия жаңбырды ұнатпайды. Жаңбырлы күні оның көңіл күйі түседі.

3) Алтынай көңілсіз. Оның ағасы оқуға кетті. Ол оны қаты сағыныпты.

4) Тұрар аға жаңбырды ұнатпайды. Оның себебін Зейнепке айтпады.

Майра

Әсия

Алтынай

Тұрар аға

Жазайық

6. Тыңдағаның бойынша мәтінді толықтырып жаз.

Студияға бірінші болып ... телефон соқты. Оған ... күн ұнайды. Өйткені ол ... жақсы көреді. Оның сұрауы бойынша ...

Кім?	ол
Кімге?	оған
Кімнің?	оның
Кімді?	оны
Кімнен?	одан

79

Дауылдан қорықтым

Демалыс орнының табиғаты туралы оқисың.
Демалыс орнын сипаттап жазуды үйренесің.

- дауыл
- қатты
- қорқу
- толқын
- жағажай
- теңіз
- жартас

Ойланайық

1. а) Суретке қара. Не көріп тұрғаныңды айт. Өзің білетін сөзді қолдан.

ә) Қоршалған сөздерді оқы. Кестеге қалай бөлуге болады?

Бұйра, теңіз, құм, сүңгуір, кеме, таза,
жартас, толқын, сегізаяқ, ағаш, арал.

жағажай	капитан	дельфин	тайыз	қайық
теңіз	сүңгуір	...	...	...
...			...	
...				
...				
...				
...				

Сөйлесейік

2. Сұрақтарды көршіңмен талқыла.

1. Саған теңіз ұнай ма?

2. Сен тұратын аймақта өзен немесе көл бар ма?

3. Аралда тұрғың келе ме?

Оқиық

3. Мәтінді шолып оқы. Түсінгенінді әңгімеле.

Биыл теңіз жағасында демалып қайттым. Теңіздің жағасы өте әдемі. Жартастың қасында, ағаштардың саясында, жағажайда суретке түстім. Алғашқы 5 күнде күн райы керемет болды. Күн сайын теңізге шомылдым, күнге қыздырындым. Теңіздің жағасы – аппақ құм. *Арасында тұздар да жылтырайды.* Соңғы үш күнде күн райы күрт өзгерді. Қатты жел тұрды, **дауыл** соқты. Теңізде үлкен толқындар пайда болды. Сёрфинг тебетін спортшылар ғана теңізде жүр. Олар мүлде **қорықпайды**.

Ринат

Мен соңғы күндері теңіз жағасына барған жоқпын. **Қатты** тоңдым. Теңізден **қатты** жел соғады екен. Ал кейін

Жауап берейік

4. Сұрақтарға жауап бер.

1. Ринат қайда демалды?
2. Демалыс орнының табиғаты қандай?
3. Теңіздің айналасында не бар?
4. Жел тұрғанда теңізде не пайда болды?
5. Ринат соңғы күндері неліктен жағажайға бармады?
6. Соңғы уақытта жағажай не себепті бос болды?
7. Ринат неден қатты қорықты?

Жазайық

5. Өз демалысың туралы жаз. Ұсынылған жоспарды бақылаулыққа ал.

1	Демалыс мезгілі қай уақытта болды?
2	Демалған жер көрікті болды ма?
3	Аймақтың күн райы қандай?
4	Не ұнады/ұнамады?
5	Не білдің/көрдің?

Үлгі:

Мен биыл шілде айында Алакөлде демалдым. Ол жердің табиғаты өте сұлу. Ол жерде ..., ..., ... бар. Аймақтың күн райы да жағымды. Таңертең күн жылы, түсте өте ысты. Ол жерде ағаш көп. ...

80

Қауіпті мекен

Табиғат туралы оқысың.
Табиғи ерекшелікті сипаттап жазуды
үйренесің.

- қауіпті
- жанартау
- жылан
- көне
- тайпа
- құпия

Ойланайық

1. а) Аралда не бар деп ойлайсың? Тізімін жаса.

Үлгі: жартас, ағаш, ...

ә) Аралда қандай жабайы жануарлар болуы мүмкін?
Тізіп айт.

Үлгі: арыстан, жолбарыс, ...

Жаңа сөз үйренейік

Әр суретке сәйкес сөзді тап.

орманды алқап

жылан

жанартау

тайпа

Оқыық

2. Мәтіндерді түсініп оқы. Қауіпті және қауіпсіз аралдарды анықта.

а) Біздің аралда жабайы табиғат сақталған. Бұл жерде табиғи жылы су бар. Мұнда құпия жерлер көп. Аралдың орманды бөлігінде жабайы тайпалар өмір сүреді. Ол жер айрықша қорғалды. Бұл аймаққа туристер көп келмейді. Мұнда бір ғана қауіп бар. Су жиі көтері-

ә) Біз тұратын арал – ең қауіпті жер. Қазір мұнда тур тер мүлде келмейді. Олар жылан, акулалардан қорқады. Кейбіреулер: «Мұнда жанартау бар», – деп ойлайды.

б) Мен тұратын аралда дайвинг спорты жақсы дамыған. Өйткені бұл арал мұхиттың дәл ортасында орналасқан. Суасты әлеміне барсаңыз 150-ден астам балық түрін көресіз. Бізге туристер өте көп келеді.

Оқыық және жауап берейік

3. а) Сөйлемдерді оқы. Қай мәтінге тиісті екенін айт.

Жабайы табиғат сақталған.

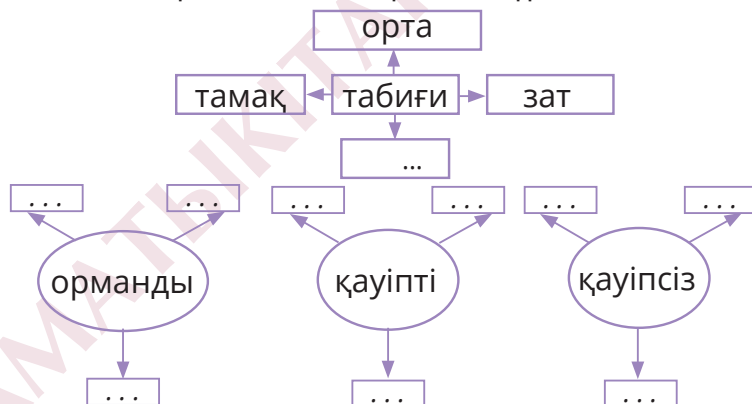
«Мұнда жанартау бар», – деп ойлайды.

Ол жер айрықша қорғалады.

150-ден астам балық түрін көресіз.

Үлгі:

ә) Берілген сөздерді оқы. Сөз тіркесін құра.

Сөйлесейік

4. Сөздерді оқы. Үлгіні пайдалана отырып сөйле. Не қауіпті? Не қауіпсіз?

Үлгі: Ұлу қауіпсіз.

Жылан қауіпті.

ұлу

жанартау

жылан

сегізаяқ

балық

толқын

81

Жасанды мұхит

Жасанды мұхит туралы мәтін оқисың.
Сандарды дұрыс оқуды, жазуды және
айтуды үйренесің.

- тұз
- су перісі
- балдыр
- мұхит
- жасанды
- қоңыр

Сөйлесейік

1. Сұрақтарды оқы, көршіңмен талқыла.

1. Мұхит дегеніміз – не?
2. Мұхиттың теңізден қандай айырмашылығы бар?
3. Мұхиттың суы қандай болады? Оны ішуге бола ма?
4. Мұхит астынан не көруге болады?
5. Жасанды мұхит жасауға бола ма? Қалай?

❗ Есте сақтайық

Қанша? неше?

Бір, екі, үш, төрт, бес, алты, жеті, сегіз, тоғыз, он, он бір, он екі,
он үш, он төрт, он бес, он алты, он жеті, он сегіз, он тоғыз, жиырма.
Отыз, қырық, елу, алпыс, жетпіс, сексен, тоқсан, жүз.

Нешеу?

бір	екі	үшеу	төртеу	бесеу	алтау	жетеу
-----	-----	------	--------	-------	-------	-------

Жаттығайық

2. Асты сызылған сөздерге сұрақ қой?

1. Мұхиттан салмағы алпыс килограмм акуланы ұста.

2. Осы аймақта тоқсан екі кит тіршілік етеді.

3. Менде акуланың суреті – біреу.

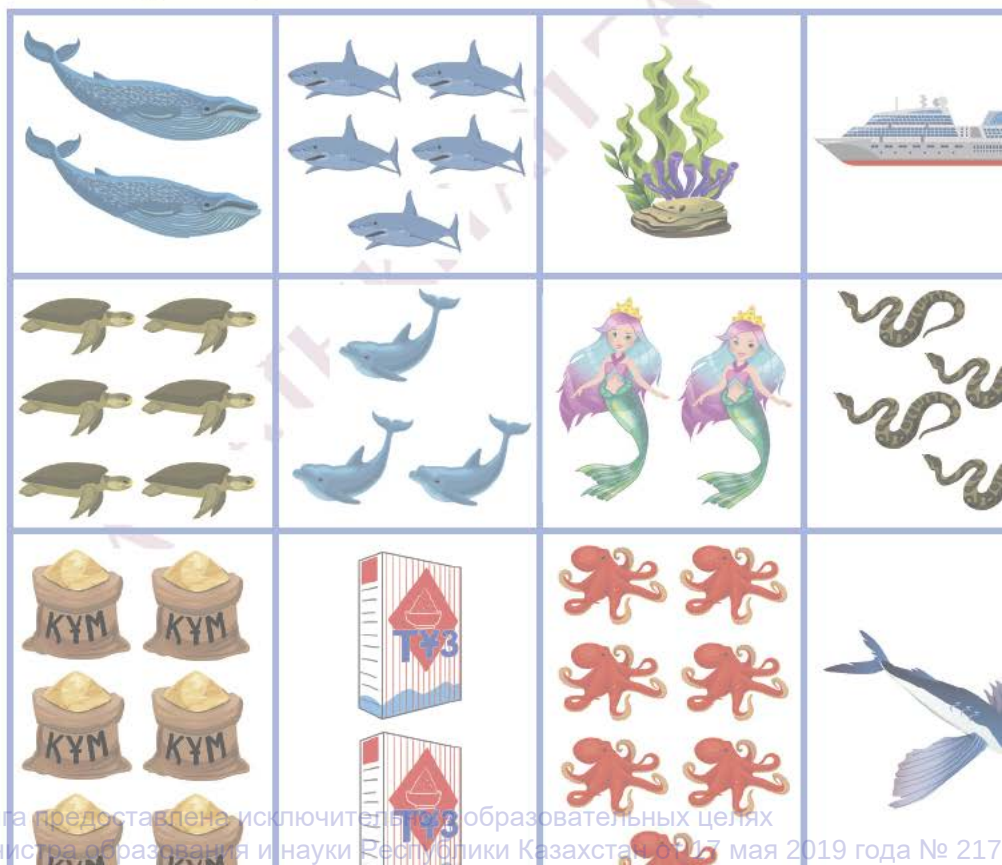
4. Су перісінің қолы екеу болады емес пе?

Ойнайық

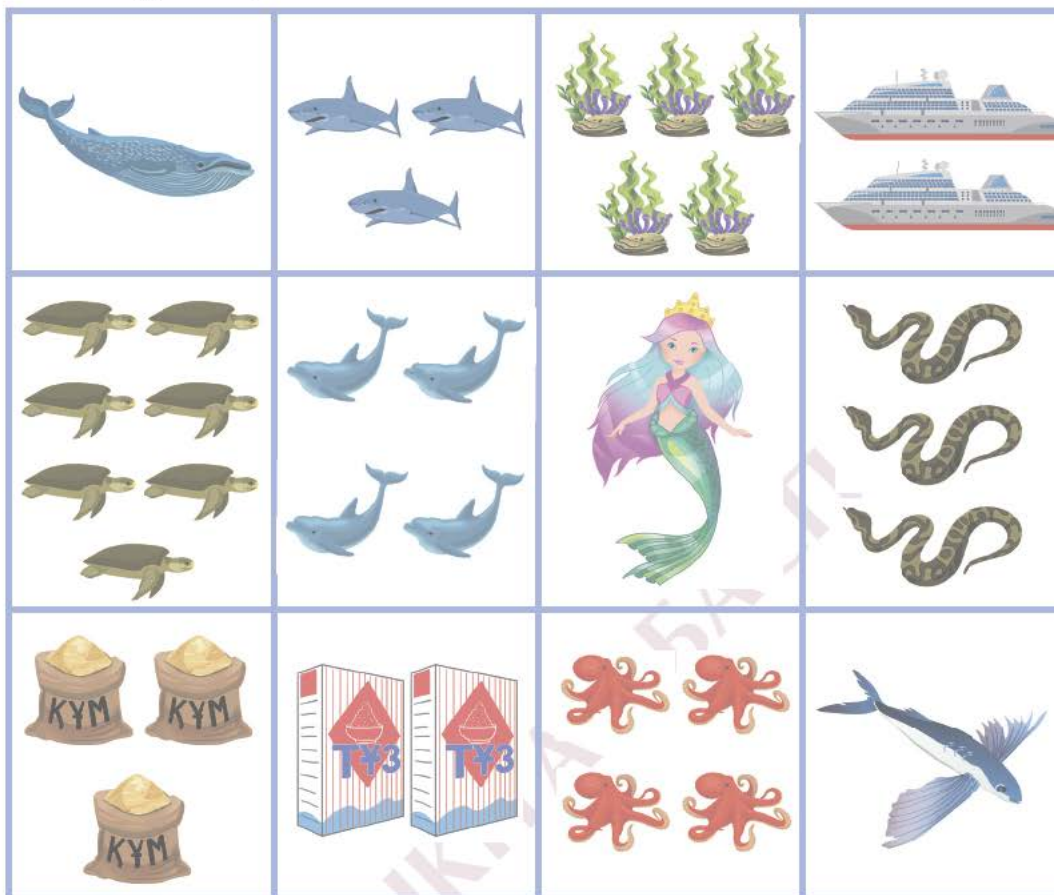
3. А және Ә оқушы деп бөлініңдер. Өзге оқушының суреттерін парақпен жап. Үлгі бойынша сөйле.

Үлгі: Менің бірінші суретімде акула – екеу. Сенің бірің суретінде не бар?

А оқушы үшін:

Ә оқушы үшін:

Оқиық

4. Сұрақтарды оқы. Жауабын мәтіннен тап.

1. Океанариум дегеніміз – не?

2. Қазақстанда океанариум қашан және қай қалада ашылды?

3. Бұл океанариум не себепті рекордтар кітабына жазылды?

4. «Думан» океанариумына қанша тонна мұхит құмы әкелінген?

5. Бұл жасанды океанариумға қанша литр су керек болды?

6. Океанариумда шамамен неше теңіз жанвары бар?

Оқыық және жауап берейік

5. Мәтін бойынша сұрақтарға жауап бер.

Океанариум – Қазақстанда ең алғаш ашылған жасан мұхит. Ол 2003 жылы ашылды. Бұл жер табиғи мұхит шамамен 3000 километрге алыс орналасқан. Ол жазық ланың қақ ортасында тұр. Сол себепті оны рекордтар к бына енгізген.

Оған 120 тоннадай мұхиттың табиғи құмы қолданыл. Океанариумға 3 000 000 литрдей су құйылған. Шама 2000 теңіз жануары әкелінген.

Ғажап көрініс! Су астынан түрлі балықтар мен ө діктерді көруге болады. Жасыл, қоңыр балдырлар астында әсем жайқалады. Ең маңыздысы, мұнда дау ешқашан болмайды, жаңбыр жаумайды. Мұхит үнемі т тұнық болып тұрады.

Жазайық

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях

82

Теңіз астында

Табиғат құбылыстары мен мекендерді салыстырып сипаттауды үйренесің.

- терең
- сүңгуір
- теңіз түбі
- маржан

Ойланайық

1. Суретке қара. Суретпен байланысты сөздердің тізімін жаса.

Үлгі:

терең	сүңгуір	сүңгиді

Жаңа сөз үйренейік

2. Берілген сөздерді суреттермен сәйкестендір. Бір суретті бірнеше рет қолдан.

а)

ә)

б)

в)

1. жарық	5. терең	9. жарық түсіреді
2. қараңғы	6. теңіздің беті	10. теңіз тасбақасы
3. бұлыңғыр	7. теңіздің асты	11. жақыннан көре алады
4. мөлдір	8. сүңгуір	

Сөйлесейік

3. Сөйлемдерді оқы. Ұқсас сөйлемдер құрап айт.

1. Теңіздің астына қарағанда теңіздің беті жылы.

Жаттығайық

4. Берілген сөздермен сөйлем құра.

Қызық, терең, тайыз, жарық, әдемі, бұлыңғыр, аңғар, мөлдір, жылдам.

Үлгі: Теңіздің асты құрлыққа **қарағанда** қызықтау.

Оқиық

5. Мәтінді тыңда. Жүргізіп оқы.

- Бауыржан, сен не қарап отырсың?
- Мен сұңгуірлер туралы бейнефильм қарап отырмын.

Теңіздің асты құрлыққа қарағанда әлдеқайда ыңғайлы. Былтыр жазғы демалыста сұңгуір спортшысымен таныстым. Ол маған ұлудың сүйегін сыйлады.

- Қандай керемет!
- Мен теңіз туралы көп білемін. Теңіздің беті жылы болады. 200 метр тереңдікте де күннің жарығы түсіп тұрады. Бұл жерді **жарық белдеу** деп атайды. Одан әрі 1000 метр тереңде жерде **бұлыңғыр белдеу** басталады. Көп нәрсе аңғар көрінбейді. Одан әрі 4000 метр тереңдікте **ортаңғы белдеумен салыстырғанда қараңғылау** белдеу басталады. Ол жерге жарық мүлде түспейді. Одан әрі 6000 метр тереңдесеңіз, теңіздің түбі жақын болады. Ол жер, әрине, **теңіздің ортасына қарағанда суықтау.**

Оқиық және жауап берейік

6. Мәтіннен түсінгеніңді диаграммадан көрсет. Сөздерді цифрлармен сәйкестендір.

- 1) қараңғы белдеу,
- 2) бұлыңғыр белдеу,
- 3) теңіздің түбі,
- 4) жарық белдеу.

а) 200 метр

ә) 1000 метр

б) 4000 метр

83

Орманды аймақ

Орманды аймақ туралы мәлімет оқысың.

- бу/булан
- құтқару
- өрт
- сарғаю
- қашу
- ауысу
- қылқан-жапырақты
- сөндіру

Сөйлесейік

1. Орманды аймақты сипаттап айт. Ол жер қандай болады?

Ойланайық

2. Қарсы мәндес сөздерді тауып айт.

құрғақ	пайдалы	таза	жиі	терең
...	...	...	...	...

Жаңа сөз үйренейік

бу/булану

өрт

сарғаю

Оқиық және жауап берейік

3. Мәтіннің мазмұнын түсініп оқы. Әр азатжолға сәйкес тақырларды анықта.

- а) Орман – адам мен жануарлар үшін қолайлы орта.
- ә) Орман өсімдіктерінің пайдасы.
- б) Орманға төнетін қауіп.
- в) Орман топырағының құрамы.

1. Орманды аймақтың табиғаты өте таза болады. Ормандағы өсімдіктердің **тамыры** өте тереңде жатады. Олар минералды заттарды жерден мол алады. Сонымен қатар, **себепті** олардың көбін емге қолданады.

2. Орман өсімдіктері суды көп **буландырады**, осылайша жан-жануарларға қолайлы орта жасайды. Мысалы, **қылқанжапырақты** ағаш **хош иіс** бөледі. Ол өте пайдалы. Ауадағы **зиянды** микробтарды жояды. Адамдар сол себепті **демалыс орындарын** орманның қасына салады.

3. Орман топырағы **ылғалды, құнарлы** болады. Оның құрамында жапырақ **шіріндісі** бар. Күзде жапырақтар алдымен сарғаяды, одан соң қоңыр түсін боялады. Кейін шіриді, қара топыраққа айналады.

4. Орманның ағаштары өте тығыз орналасады. Олар күн сәулесіне ұмтылып, өте биік өседі. Өрт болғанда жағдайда ұшақ, тікұшақтар өртті сөндіреді.

! Назар аударайық

Қолайлы – қолайсыз. Пайдалы – пайдасыз.

Сулы – сусыз. Құнарлы – құнарсыз.

Жаттығайық

4. Үлгі бойынша жаз. **Пайдалы – пайдасыз** сөздерінің бірін пайдалан.

Үлгі: Мынау – өсімдік тамыры. Одан дәрі жасайды. Ол өте пайдалы.

1. **Сарғайған** жапырақ шіріп, топыраққа айналады. Бұл өте ____ .

2. Ағаштарды **өрттен құтқару** керек. Өртті тез сөндіру керек. Олар ____ болып қалады.

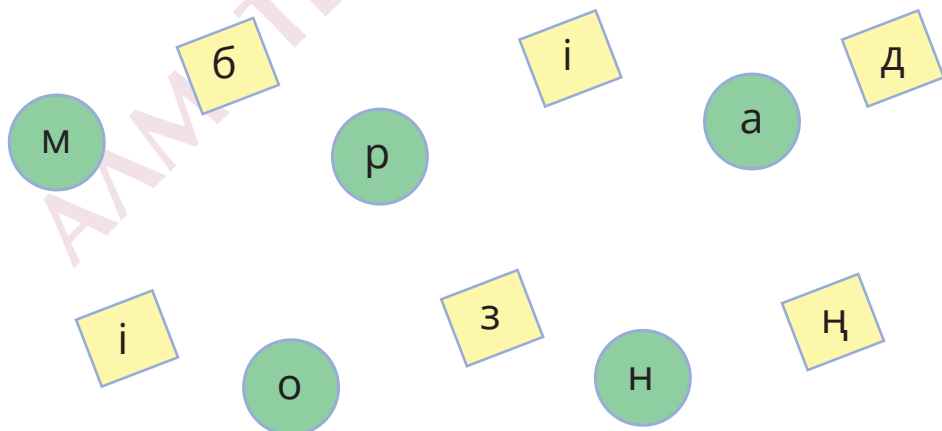
3. **Өртенген** ағаш ____ . Одан ештеңе жасай алмайсың.

4. Орманнан **өрт** шықса, жануарлар орнын ауыстырады. Ол жер ____, тіршілік етуге қолайсыз.

5. Жануарлар мен өсімдіктер ____ жерде тіршілік ете алмайды.

Ойнайық

5. Алдымен , сонан соң , одан кейін ішіндегі әріптерден сөз құрап, оларды ретімен жаз.

Халықтық болжамдарды білемін.

1. Сөйлемдерді толықтыр.

Жаз найзағайлы болса, қыс ... болады.

Дала тышқандары топ болып шөп жинаса, жақында жауады.

Мысық айналаны тырналаса, күн ... немесе жаңбыр болады.

Бозторғай ұясын ойыс жерге салса, жаз ... болады.

Аспанда жұлдыз көп болса, күн ... болады.

Мысық шалқасынан жатса, күн ... болады.

Көктем мезгілі туралы айтып бере аламын.

2. Диалогке қатыс.

А оқушының сұрақтары:

Ә оқушының сұрақтары:

– Көктемде күн ұзақ бола ма әлде қысқа бола ма?

– Көктемде дала қандай болады?

– Көктемде жаңбыр жауа ма?

– Көктемде табиғат қалай өзгереді?

3. Құбылыстардың атауын дәптеріңе жаз.

Д

Ж

Т

К

Т

Н

Заттарды санауды және жазуды білемін.

4. Есепте. Жалпы санын айт.

а) Теңізден 7 теңіз тасбақасын көрдім. Әр тасбақаның қасында 3 кішкентай тасбақадан бар. Барлығы неше теңіз тасбақасы бар?

ә) Орманнан жапырақ тердім. Оның үшеуі – сарғайған жапырақ. Қалғандары жасыл жапырақ. Барлығы неше жапырақ тердім?

Сөздердің қарама-қарсы мағынасын білемін.

5. Мағынасы қарама-қарсы сөздер айт.

құрғақ	терең	қараңғы
таза	жиі	бұлыңғыр
ашық	мөлдір	көне

-сыз, -сіз қосымшаларының мағынасын түсінемін.

6. Сөздерге **-сыз** немесе **-сіз** қосымшасын жалға. Сөйлем құрастыр.

құнар...	пайда...	жел...	бұлт...
қауіп...	су...	орман...	қолай...

Табиғат құбылыстары туралы тыңдаған мәтінді түсінемін.

7. Диктант жаз.

А оқушы

Сулы, орманды аймақтарда топырақ құнарлы болады. Ол жерге жаңбыр жиі жауады. Теңіз немесе көлдің суы бу болып көтеріледі. Бұдан бұлт түзіледі.

Ә оқушы

Теңіздің бетінде су жылы болады. Теңіздің ортасында су салқындай бастайды. Ол жерге күннің шуағы, сәулесі түспейді. Теңіздің түбі мүлде қараңғы болады.

Табиғат құбылыстарын сипаттап және салыстырып жазамын.

8. Соңғы үш күннің күн райын салыстырып жаз.

Үлгі: Алдыңғы күні бұршақ жауды. Кешеге қарағанда ұзақ жаумады. Кеше жаңбыр таңертеңнен кешке дейін жауды...

85

Табиғат – ортақ үйіміз

Әңгіменің мазмұнын болжайсың.

- киік
- марал
- қорғау
- мал дәрігері

Жаңа сөз үйренейік

марал

мал дәрігері

киік

Жаттығайық

1. Бос орындарға тиісті сөздерді қой.

1. ... – ірі жануар. Оның бойы киікке қарағанда ұзындау.
2. Менің әкем ... болып жұмыс жасайды.
3. ... – өте әдемі жануар.

Сен білесің бе?

Киіктің лағын **құралай** деп атайды.

Көрсетейік және айтайық

2. Суретке қара. Сурет бойынша әңгіме құра.

Қажетті сөздер: мал дәрігері, марал, киік.

Қорықпаңдар,
бұлар – әлі күшік
қой!

Оқиық және жауап берейік

3. Мәтінді ақ қағазбен жауып қой. Біртіндеп ашып оқы.

Біздер орманды алқапта тұрамыз. Менің атым – Балнұр. Мен мектепке көлікпен барамын. Бүгін үйге қонақ келді. Әжем екеуміз бақшада дастарқан жайдық. Қонаққа кім келеді деп ойлайсыңдар?

Әнуар мен Сәулет – менің сыныптастарым. Ауылдан Әнуар мен Сәулет әлденеден қашып жүр. Балалар неге қорықты? Киік пен маралдың лақтары оларға емес, әжесіне жүгіріп келеді екен. Күн сайын олар осы шелектен су ішеді ғой. Бұл жануарлар неге мұнда жүр?

Менің анам – мал дәрігері. Ол жараланған жануарларға көмек көрсетеді. Ал менің әкем кім деп ойлайсыңдар? Менің әкем – орманшы. Арғы аталарым да орманшы болған. Табиғатты қорғау – отбасымыздың атақаралығы. Менің достарыма біздің отбасылық кәсібіміз өте ұнайды. Олар неге дастарқанға келмей жатыр?

Достарымды әкем үйден ертіп шықты. Олар кішкентай жолбарыстың күшіктерінен қорқыпты.

! Назар аударайық

Атакәсіп – атадан балаға мұра болып қалатын өнер немесе еңбек.

Сөйлесейік

4. Сұрақтарды пайдаланып әңгімелесіңдер.

1. Балнұр қандай жерде тұрады?

2. Балнұрдың ата-анасы кім болып жұмыс істейді?

3. Балнұрдың үйінде қандай жабайы жануарлар бар?

86

Қорықта

Марал туралы оқысың.
Сандарды оқып, жазуға үйренесің.

- қорық
- мүйіз
- еркін жүру
- жайылу
- қоршау

Ізденейік

1. Энциклопедиялық кітаптардан тауып оқы.

Маралдың салмағы қанша болады?
Бойының ұзындығы шамамен қандай болады?
Марал немен қоректенеді?
Марал қай кезде төлдейді?

Тыңдайық және оқиық

2. Балнұрдың бейнесаяхатын тыңда, жүргізіп оқы. Ішінен таны емес сөздерді тап. Көршіңмен талқыла. Сөздіктен ізде.

Бүгін анам екеуіміз тау жаққа келдік. Мұнда марал өсіреді. Марал – бұғының бір түрі. Бұл аймақта мұндай 8 шаруашылық бар. «Қатонқарағай» қорығында маралдар өте көп.

Олардың салмағы 300 кг-ға дейін барады. Анам марал

Марал – бұғының бір түрі. Маралдар жазда еркін жүруді ұнатады. Біз жайылатын аймақты қоршап қойдық. Туыстарым оларды тікұшақпен бақылайды. Әрине, бұл – оңай шаруа емес!

Мынау – маралдар тұратын қора. Бұл жерде олар қыста ғана тұрады. Жас төлдерді бөлек ұстайды. Қыста жануарларға дәрумендер қосылған жем беріледі. Олардың негізгі қорегі: шөп, жапырақ, жидек, жаңғақ және саңырауқұлақтар.

Мынау – маралдың мүйізі. Бұл аса бағалы. Мүйізін адам ағзасына шипа болатын дәрі-дәрмек жасалады. Мүйізді жылына бір рет кеседі. Ол дәрі жасайды. Мүйіздері жасайын жаңарып өсіп отырады.

Тыңдайық және жауап берейік

3. а) Мәтінді қайталап тыңда. Өзің тапқан мәліметінді тексер.
- ә) Берілген сұрақтарды оқы. Мәтіндегі мәлімет туралы ойлан.
- а) Маралдың құлағына неліктен сырға тағады?
- ә) Марал жайылатын аймаққа неліктен қоршау тұрғызады?
- б) Қыста маралдарға неліктен дәрумендер береді?
- в) Маралдың мүйізінен не жасалынады?

Сен білесің бе?

Ойнайық

4. Көршіңмен бинго ойна.

А оқушы

Ә оқушы

Ойланайық

5. Сұраққа жауап бер.

Бингодағы ең үлкен сан қайсысы?

Бингодағы ең кіші сан қайсысы?

Ең үлкен санға дейін бингода қандай сандар аталмады?

Жазайық

6. Сандарды сөзбен жаз. Көршіңмен жазғаныңды алмастырып бір-біріңді тексеріңдер. Тапсырманы дәптеріңе орында.

А оқушы

1		24	33		50			81
	16		38		54	61	73	
	19			48		66	75	84
7		23		44		60	71	
	11		36		59	63		85

Ә оқушы

	17	25		43	52	68		
2			37		56	64	78	
5	13	29	35					86
	12			49	53		77	88
	3	15	22	30				76

87

Сұлулықты сақтайық

Киік туралы мәтінді тыңдап, нақты мәлімет табуды үйренесің.

Көптаңбалы сандарды қатесіз айтуға және жазуға жаттығасың.

Заттардың санын болжап айтуды және жазуды үйренесің.

- теке
- ешкі
- тұяқ
- шөл
- азаю
- жойыл

Сөйлесейік

1. Сұрақтарды сынып болып талқылаңдар.

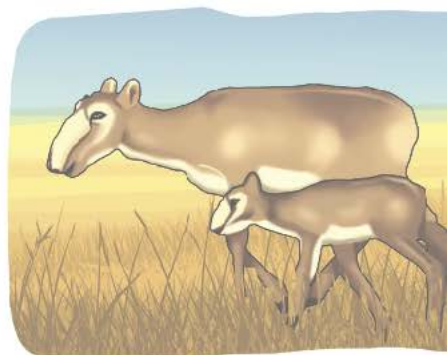
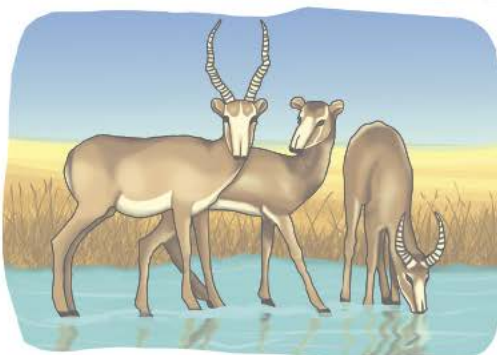
Киіктер қандай болады?

Киіктердің дене тұрпаты қандай?

Олар неге ұқсайды?

Олар несімен әдемі?

Олар қандай аймақтарда тіршілік етеді?

Жаңа сөз үйренейік

2. Сөйлемдерді оқы. Суреттен тауып көрсет.

Киіктің төлі – **лақ**.

Киіктің аталығы – **теке**. Оның мүйізі болады.

Киіктің аналығы – **ешкі**. Оның мүйізі болмайды.

Тыңдайық және жауап берейік

3. Мәліметті мұқият тыңда. Кестені толықтыр. Жазуға стикерді пайдалан.

Киіктің сақталған жері	Моңғолия мен Қазақстан
Тіршілік ететін аймағы	шөл және дала
Текелердің бойы	
Текелердің салмағы	37 – 49 кг
Ешкілердің бойы	109 – 127 см
Ешкілердің салмағы	
Текенің айырмашылығы	мүйізі бар
Ешкінің айырмашылығы	
Төлдейтін уақыты	
Пайдасы	Еті дәмді, терісі әдемі, мүйізі мен тұяғы – дәрі.
«Қызыл кітапқа» енген жылы	
Қорғауға жұмсалатын қаржы	200 000 000 теңге

Жаттығайық

4. а) Мәтінді қайталап тыңда. Болжау мағынасында қолданылған сандарды теріп жаз.

ә) Сөйлем мағынасын ауызша түсіндір.

Үлгі:

Текелердің бойы 126-150 сантиметрдей. Бұл – текелердің бойының ұзындығы 126 см мен 150 см арасында деген сөз

1. Текелердің салмағы 37-49 кг шамасында.

2. Ешкілердің бойы 109-127 см шамасында.

3. Ешкілердің салмағы – 22-37 кг.

4. Киіктерді қорғауға шамамен екі жүз миллиондай қаражат бөлінген.

! Назар аударайық

-тай/-тей	Жас киіктердің саны қырық тай болады.
-----------	--

жуық	Киіктердің 115-ке жуық түрі бар.
шақты	Тау етегінде 100 шақты киік жайылып жүр.
шамамен	Біздің қорықта шамамен 500-дей киік төлі бар.

Ойнайық

5. Сұрақтарға жауап бер. Сандарды болжап айт.

Сен білесің бе?

Сарыарқада қазіргі жүрген киіктердің саны – 47–48 мың ғана. Ал осыдан жиырма жыл бұрын даладағы киіктердің саны 1 миллион 400 мыңдай болған екен.

88

Ұсыныс білдіремін

Дала жануарларын қалай қорғауға болатыны туралы сөйлесесің.

Ұсыныс, пікір жазып үйренесің.

- ұсыныс
- пікір
- тыйым салу
- ату
- соғу

Көрсетіп және айтайық

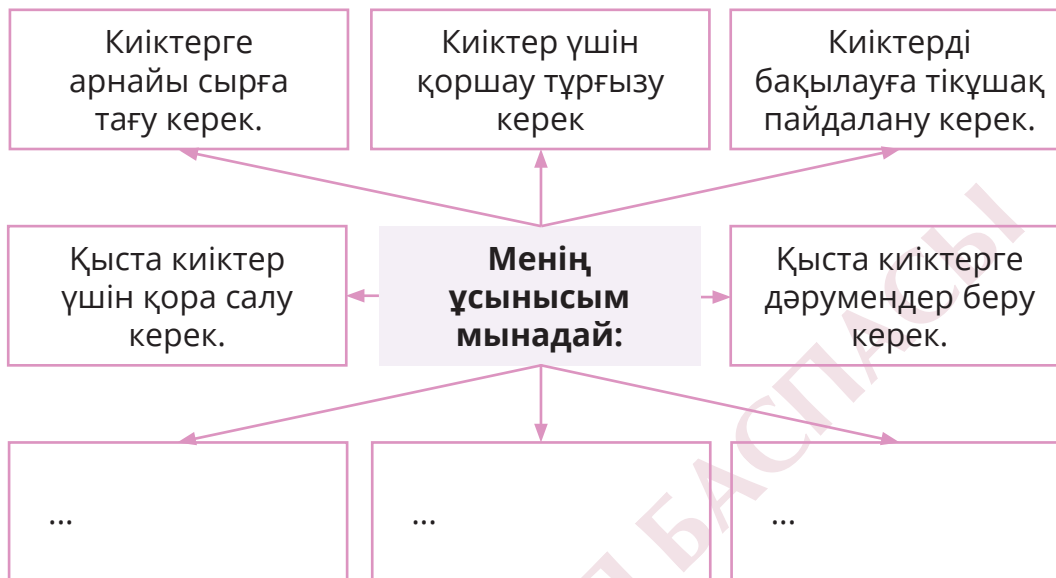
1. Сурет бойынша сөйлем құра. Киік қауіпті жерде ме әлде қауіпсіз жерде ме?

Үлгі: Бірінші суретте киік қауіпті жерде тұр.
Орманда өрт болып жатыр.

Жаттығайық

5. Киіктерді қорғау үшін не істеу керек? Өз ұсынысыңды айт.

Жазайық

6. Дайын құрылымды толықтырып жаз.

Қазіргі уақытта киіктер азайып бара жатыр. Маралдардың жойылуына түрлі себептер бар:

Бірінші, ...

Екінші, ...

Үшінші, ...

Бұл мәселелерді шешу үшін мынадай ұсыныс айтқым келеді:

Алдымен ...

Содан соң ...

Келесі ...

Қорыта айтқанда, дала жануарларын қорғау керек.

89

Ақылды аң

Қасқыр туралы оқып білесің.
Сөздік қорыңды толықтырасың.

- үйір
- жорық
- шығу
- қоректе

Жаңа сөз үйренейік

із қалдыру

үйір

жалғыз

қасқырдың сырттаны

Жаттығайық

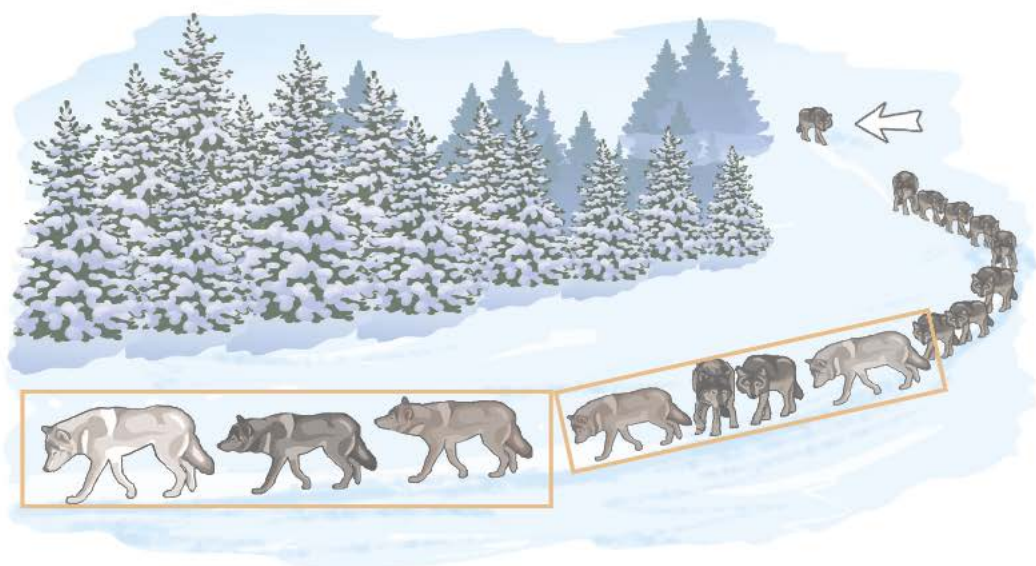
1. Сөйлемдерді оқы. Бос орынға жаңа сөздердің бірін қой.

Қасқырлар ... жүрмейді, олар үйір болып жүреді.
Қасқырдың ... үйірді басқарады.

Көрсетейік және айтайық

2. Келесі беттегі суретке қара. Сұрақтарды көршіңмен талқыл

Оның алдындағы үш қасқыр неге бөлек келе жатыр?

Тыңдайық және жауап берейік

3. а) Мәтінді тыңда және жүргізіп оқы. Өз болжамыңды тексер.

Қасқырлар өте ақылды. Олар топтасып тіршілік етеді. Бірін-бірі қорғайды. Жорыққа шыққан кезде ең алда кәрі ауру қасқырлар жүреді. Қалған қасқырлар алға шықпайды. Осылайша кәрі қасқырлар топтан қалып қоймайды. Олардан кейін ең мықты қасқырлар жүреді. Қалған қасқырлар ортада болады. Ал қатардың соңында тағы бір топ күшті қасқырлар жүреді. Ең соңында қасқырдың сырттаны жалғыз болады. Ол топты бақылап жүреді.

Қасқырлар да табиғатқа пайдалы. Олар көбіне әлсіз ауру аңдарды ұстайды.

ә) Сөйлемдерді толықтыр.

Ең алда келе жатқан үшеуі – үйірдегі ... , ... қасқырлар.

Үшеуден кейінгі төрттік үйірдегі – ... қасқырлар.

Соңғы жақта келе жатқан бесеуі де – ... қасқырлар.

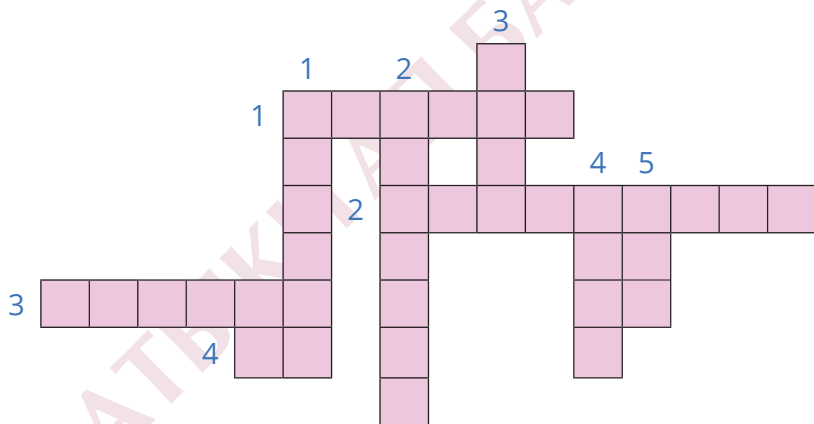
Сөйлесейік

4. Сұраққа жауап жаз. Қасқыр – қандай аң?

Ойланайық

5. Сөзжұмбақты шеш.

Тігінен:

1. «Біреу» сөзінің мағынасы.
2. Айналаны қарау.
3. Қасқырлар тобының басқаша атауы.
4. «Жас» сөзіне қарсы мәндес сөз.

Көлденеңінен:

1. Дала жануарының басқаша атауы.
2. «Тамақтану» сөзімен мәндес сөз.
3. Қасқыр қандай аң?
4. Қасқырдың табанына

90

Ағаш отырғызу

Заттың санын шамамен қалай айтуға болатынын үйренесің.

Сандарды дұрыс жазуға үйренесің.

- емен
- қайың
- терек
- тоғай
- тамыр
- аялау

Сөйлесейік

1. Сұрақтарды көршіңмен, кейін сыныппен бірге талқыла.

Газет оқисың ба?

Керек мәліметті қайдан іздейсің?

Ағаш отырғызу туралы қайдан білуге болды?

Жаңа сөз үйренейік

қайың

көшет отырғызу

Оқы

2. Мақаланы түсініп оқы. Оның құрылымына назар аудар.

Нұрғали ағаның бағы

Нұрғали Нүсіпжанов

Нұрғали ағаның ауласы ағашқалы. 400-500-дей жеміс ағашы, ал мен алмұрттың екі-үш сорты, теректің бірнеше сорты, қайың, емен, биігі долана жайқалып тұр.

«Бала кезімнен тау-тасты арал шөптің, ағаштың неше түрімен ныс болдым. Әлі есімде, үшінші сыныпта оқимын. Балалармен тау алмаағашты көріп, тамырымен қазып алып, аулаға әкеліп отырғызды. Оны аялап күтуді әкем үйретті. Қаз ол жемісі бар үлкен ағаш болды».

Мен жетпістен астым, ол алпыстан асты. Ағаш отырғыз осылай басталды. Кейін 15-20 түп алмаағашын отырғыздым. Олар да жемісін беріп, жайқалып тұр. Қазақ «Атадан мал қалғанша, тал қалсын» деген сөз бар. Тала «ағаш өсіруді бала тәрбиелегенмен бірдей» деп ескертеймін. Табиғатты қалай аяласаң, ол саған солай жау береді...».

«Ана тілі» газеті. 06.04.2019

Оқиық және жауап берейік

3. Сұрақтардың жауабын мәтіннен тауып оқы.

1. Нұрғали ағаның бағында қанша жеміс ағашы бар?

2. Мақалада жеміс ағашынан басқа қандай ағаштар аталды?

3. Нұрғали аға үшінші сыныпта қандай ағаш отырғызды?

Ол ағаш неше жылдан бері өсіп тұр?

4. Мақалада қандай өнегелі сөздер бар?

Ойланайық

4. а) Мақалада қандай сандар бар?
Заттың санын шамамен қалай айтуға болады?
Ол сандарды қалай жазасың?

Жаттығайық

5. Шамамен алынған сандары бар сөйлемдерді теріп жаз.

1. Мен 7-8 түп қайың көшетін отырғыздым. 2. Аулада он шақты ағаш өсіп тұр. 3. Әкем жиырма шақты көшет алып келді. 4. Тоғайға 50 түп терек отырғыздық. 5. Кеше ормандағы жүз шақты кәрі ағашты кестік. 6. Төртінші сыныпта таудан алмаағаштың көшетін әкелдім. 7. Бұл ағаштарға 35 жыл болды. 8. Бақтағы ағаштар 400-500-дей түп болады. 9. Менің ауламда шамамен 30 шақты терек бар.

Көрсетейік және айтайық

6. Оқығаның бойынша сурет сал. Салыстыр.

Біздің бақшада он шақты жеміс ағашы өсіп тұр. Олар бақшаны қоршай орналасқан. Бақшаға біз 4-5 қатар қауын мен қарбыз ектік. Сондай-ақ 5-6 қатар қызанақ пен қияр ектік. Қызанақ, сәбіз, пиязды екі қатардан еттік. Бақшаның кіре берісінде таңқурай өсіп тұр.

Ойнайық

7. Өз қиялыңдағы бақтың суретін сал. Көршіңе сөзбен сипаттап суретті салуын сұра. Кейін өз суретіңмен салыстыр.

91

Емен ағашы

Емен ағашы туралы өлең оқисың.
Заттардың санын болжап айтуды үйренесің.

- емен
- көп жас
- сая
- жаңғақ
- қабық
- дің
- бұта

Сөйлесейік

1. Сұрақтарды талқыла.

Қандай ағаш атауларын білесің?

Саған қандай ағаш ұнайды?

Ағаш отырғызып көрдің бе?

Ағаштың пайдасы қандай?

Жаңа сөз үйренейік

емен

дің

жаңғақ

қабық

бұта

Көрсетейік және айтайық

2. Емен ағашын сипаттап айт. Суретті пайдалан.

Үлгі:

Емен ағашы өте үлкен және биік.

Емен ағашының бұталары

Бұл ағаштың жапырағы ...

Емен ағашының діңі ... қабығы ...

3. Ғаламтордан емен туралы мәлімет ізде.

1. Емен ағашы қанша жыл өседі?
2. Емен ағашының биіктігі қанша метр болады?
3. Емен ағашының қандай пайдасы бар?

Оқиық

4. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Білуші едім еменді –
Ең мықты ағаш дегенді.
Жапырағы жайылған,
Саясы бар көлемді.

Жерді бүріп бауырдан,
Нәр алады жауыннан.
Көп жасайтын кәрі емен
Қорықпайды дауылдан.

Нұрсұлтан Әлімқұлов

Ағаштың **саясы** – ағаштың көлеңкесі.

Мықты ағаш – күшті ағаш.

Көп жасау – ұзақ өмір сүру.

Нәр алады жауыннан – жаңбыр суымен қоректену.

Сөйлесейік

5. Емен мен қайыңды салыстырып айт.

1. Биіктігі
2. Жапырағы
3. Бұтағы
4. Діні

Өсімдіктердің пайдасы туралы ертегі оқисың.
Санды ретімен айтуды және жазуды үйренесің.

- жусан
- сексеуіл
- қоға
- алабота
- жою

Жаңа сөз үйренейік

сексеуіл

қоға

жусан

алабота

Оқыық

1. Ертегіні түсініп оқы.

Зерек патша

Ертеде бір жас патша болыпты. Ол өсімдіктердің пайдасы жайлы көп ойлайды екен. Бірде ол: «**Шаһар** айналасындағы пайдасыз өсімдіктерді **жою керек**. Маған жаман өсімдіктерді алып келіңдер», – деп тапсырма берді.

Уәзірлер патшаға **қоға, сексеуіл, жусан, алабота** алып келеді. Патша: «Оларды базарға апарып, өте төмен бағамен сатыңдар», – дейді.

Түстен кейін патша базарға барса, ешқандай өсімдік қалмапты. Ең бірінші сексеуіл **таусылыпты**. Оны көп сатып алған адам:

– Сексеуілді мен отын қыламын, – депті.

Екінші **қоға** таусылыпты. Оны көп сатып алған адам:

– Мен **қоғадан арқан** жігіп өсемін, ылдыста токимын.

Үшінші жусан таусылған. Оны да сатып алған адам былай депті:

– Жусан – өте пайдалы өсімдік. Ішің ауырса, жусанды **қайнат** та суын іш. Жусанның қайнаған суына жіп бояймын.

Төртінші алабота таусылыпты. Мұны көп сатып алған адам:

– Мен алаботада сабын, дәрі жасаймын, – деп айтыпты.

Ақылды патша әр өсімдіктің пайдасы бар екенін түсініпті. Сөйтіп жаман өсімдік іздеуді тоқтатыпты.

Ойланайық

2. Үш бағанда берілген мәліметтерді сәйкестендіріп оқы.

Бірінші	қоға	Ішің ауырса, жусанды қайнат та суын іш.
Екінші	сексеуіл	Одан сабын, дәрі жасаймын.
Үшінші	алабота	Оны жақсам, пеш ыстық болып тұрады.
Төртінші	жусан	Мен бұл өсімдіктен арқан, жіп есемін, ыдыс тоқимын.

⚠ Есте сақтайық

Қанша? неше?	Нешінші?
бір	бірінші
екі	екінші
үш	үшінші
төрт	төртінші
бес	бесінші
алты	алтыншы
жеті	жетінші

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях

93

«Қызыл кітапқа» енген гүлдер

«Қызыл кітапқа» енген гүлдер туралы оқысың.
Кестеге маңызды мәліметтерді таңдап
жазуды үйренесің.

- гүлзар
- раушан
- тікенек
- сирек
- теру

Жаңа сөз үйренейік

гүлзар

теру

лалагүл сирек кездеседі

Жаттығайық

1. Сөйлемдерді сөздермен толықтыр.

Керекті сөздер: сирек, гүлзар, теру.

1. Тауға барып бүлдірген ... маған қатты ұнайды.
2. ... – түрлі гүлдерді өсіретін орын.
3. Лалагүл – ... кездесетін өсімдік.

Оқыық

2. Үш топқа бөлініңдер. Текшені шиыру арқылы мәтінді таңдаңдар.

Лалагүл

Лалагүл – көпжылдық өсімдік. Қазақстанда кездесетін жалғыз түрі – бұйра лалагүл. Жетісу жерінде кездеседі. Ол орманды, талды, шалғынды жерлерде өседі. Биіктігі 60-100 см, сабағы түкті. Жапырағының ұзындығы – 8-10 см. Гүлдері ірі болады. Ақпанда қызыл, қызыл сары, түсті қара дақтары болады. Одан дәрі жасайды. Лалагүл «Қызыл кітапқа» енген гүлдер.

Итмұрын

Итмұрынның тамыры, жапырағы, жемісі адам денсаулығына өте шипалы. Итмұрыннан түрлі дәрумен алады. Ол иммунитетті көтеруге, тұмауды емдеуге пайдалы. Бұтағы тікенекті. Биіктігі шамамен 2 метрдей. Ол Қазақстанның барлық таулы аймағында өседі. Итмұрынның ақ, қызғылт, сары түсті гүлі бар.

Кеш қызғалдақ

Кеш қызғалдақ – көпжылдық өсімдік. Оны Қазақстанның Іле Алатауынан кездестіруге болады. Далалы жерде өседі. Биіктігі – 5-15 см. Жуашығы жұмыртқа тәрізді, жуандығы 3 см-дей, сырты қара қоңыр. Жапырақтары жіңішке және ұзын. Гүлі ақ, өте сирек сары түсті болады. Кеш қызғалдақ – өте **сирек** кездесетін түр. Қазақстанның «Қызыл кітабына» енгізілген.

Оқыық және жауап берейік

3. Кестені постерге сызып ал. Оқыған мәтін туралы мәліметтер кестеге жаз.

Гүл атауы	Биіктігі	Гүлдің түсі	Ұшырасуы	Таралған аймағы	Пайдасы

Ізденейік

4. Өзіңе ұнайтын гүл туралы мәлімет ізде. Оны сипаттап айт.

94

Қайталау

Заттың санын шамалап айта аламын.

1. Сөйлемді цифрмен толықтыр.

1. Маралдың мүйізінен ... жасалады.

2. Әр бұғыдан ... кг-ға дейін мүйіз алады.

3. Киік текелерінің салмағы шамамен ... болады.

4. Кәрі емен шамамен ... жылдай өмір сүреді, кей түрлері 2000-нан асады.

5. Нұрғали ағаның бағында ... түп ағаш бар.

6. Лалагүлдің биіктігі – шамамен ... см.

Заттардың ретін айта аламын және жаза аламын.

2. Сұраққа жауап жаз.

1) Сен нешінші сыныпта оқисың?

2) Сен нешінші қатарда отырсың?

3) Бүгін аптаның нешінші күні?

4) Рет саны бойынша қазір нешінші ай?

5) Қазір қай (несшінші) жыл?

Өсімдіктердің атауын білемін.

3. Суреттегі өсімдіктердің атауын дәптеріңе жаз.

е

қ

т

п

к

Мәндес сөздерді білемін.

4. Мәндес сөздерді жаз.

Ағаш отырғызу, ...

Азаю, ...

Бақылау, ...

Үйір, ...

Баптап күту, ...

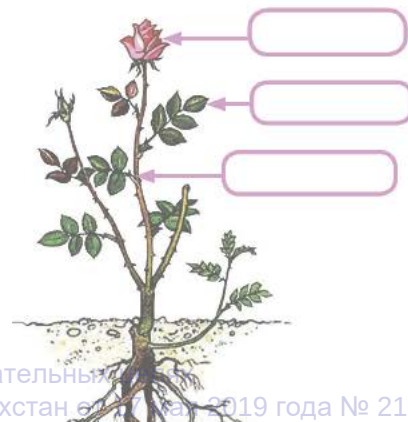
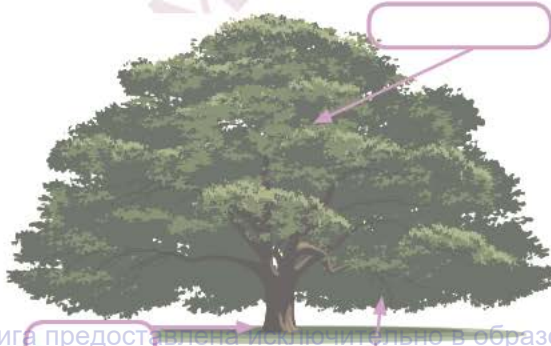
Теру, ...

Сирек, ...

Тұщы, ...

Өсімдіктердің құрылысын білемін.

5. Емен мен раушангүлдің құрылысын жаз.

Жануарларды қорғау туралы пікірімді айтамын және ұсыныс жаза аламын.

6. Маралдарды қорғау туралы өз ұсынысыңды жаз.

Қазіргі уақытта маралдар азайып бара жатыр. Маралдардың жойылуына түрлі себептер бар.

Бірінші, ...

Екінші, ...

Үшінші, ...

Бұл мәселелерді шешу үшін мынадай ұсыныс айтқы келеді.

Алдымен ...

Содан соң ...

Келесі ...

95

Жәндіктердің айтысы

Жәндіктердің тіршілігі туралы оқисың.
Болымсыз мағынадағы сөздерді қолдануды
үйренесің.

- қанқыз
- маса
- инелік

Жаңа сөз үйренейік

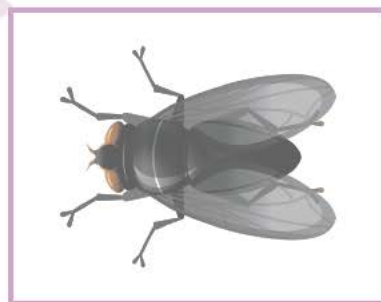
құмырсқа

қанқыз

ара

шыбын

Оқыық

1. Жұмбақтарды оқып, шешуін тап.

Қызыл түсті домалақ,
Арқасы қара дақ.

Гүлден ұшып, гүлге қонады,
Гүл бақшам гүлге толады.

Ұшады, қонады,
Гүлдердің қонағы.
Қысында көрінбей.
Жазыңда болады.

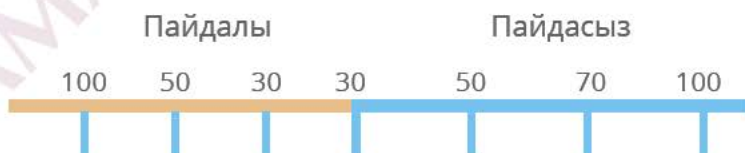

Екі басы жұдырықтай,
Ортасы қылдырықтай.

Ойланайық

2. Суреттегі жәндіктердің қайсысы пайдалы деп ойлайсың?

Пайдасына қарай орналасу ретін анықта.

Мен әдемі жәндікпін. Зиянды жәндіктерді жеймін.

Мен гүлдердің тұқымын таратамын.

Мен гүлдердің тұқымын таратамын, шырынын ал

Оқиық

3. Диалогті оқы. Қарамен берілген сөздерге назар аудар.

Қанқыз: Сәлем, достым! Сен қашан демаласың?

Құмырсқа: Мен **ешқашан** демалмаймын. Демалатын уақытым жоқ. Өзің де шаршаған жоқсың ба? Күні бойы жапырақ бетінде ұшып-қонып, жорғалап жүресің?

Қанқыз: Иә, сен сияқты **ешқашан, ешқайда** асықпаймын. Мен өсімдіктерді зиянды жәндіктерден қорғаймын. **Ешқайдан** тамақ тасымаймын.

Құмырсқа: Қорегіңді күні бойы қуудан шаршамайсың ба? Менімен жүр. **Ешкім** жеп көрмеген тағамдарды беремін.

Қанқыз: Рақмет. Менің қорегім жапырақ пен гүлдердің арасында жүреді.

Шыбын: **Ешкім ешкімге** қарыз емес. Одан да мені шақыр. Мені адамдар үйлерінен қуып жіберді.

Қанқыз: Сенің **ешқандай** пайдаң жоқ. **Ешбір жан** саған қызықпайды, өйткені жұқпалы ауруларды таратасың.

Құмырсқа: **Дәнеңе** де түсінбедім. Шыбын, сен **мүлдем** пайда келтірмейсің бе?

Шыбын: Менің пайдам сол – **ешқашан** жануар мен адамды шақпайтындығым. Зияным – жұқпалы ауруларды тарататындығым.

Қанқыз: Ммм. Шыбын, **ешкімнен еш нәрсе** үйренгің келмей ме?

Құмырсқа: Сөйлесіп тұра алмаймын, **еш уақытым** жоқ. Шыбын еңбекқор болғың келсе, маған кел. **Ешкім** қарсы емес шығар. Мен кете берейін...

Шыбын: Ойланып көрейін.

! Есте сақтайық

Бірге жазылады	Бөлек жазылады
ешқашан ешкім ештеңе ешқайсысы ешбір ешқандай ешқайда	еш адам еш уақыт еш жан

Жаттығайық

4. Сөйлемдегі бос орынға кестедегі сөздердің бірін қой.

1. Масаның ... пайдасы жоқ. 2. Құмырсқа ... бос жүрм
ді. 3. «Мен ... демалмаймын», – деді құмырсқа. 4. Шыбы
өзгермейді. 5. Шыбын ... ұнамайды. 6. Көбелектің ... үйі ж

Жазайық

5. Көршіңе өз парағыңдағы мәтінді оқып, диктант жаздыр. Б
мәтінді қағазбен жауып қой.

А оқушы

Ешқашан құмырсқаның
илеуін бұзба. Оған еш
жамандық жасама. Ол
ешкімге зиян келтірмей-
ді. Уайымдайтын ештеңе

Ә оқушы

Еш жәндік босқа жүрген
жоқ. Ешқайсысы пайдас
емес.

Бәрі пайдалы. Еш уақыт
оларға жамандық жасама

96

Құмырсқаның илеуі

Құмырсқаның тіршілігі және пайдасы туралы оқисың.
Сөздік қорыңды дамытасың.

- илеу
- аталық
- аналық
- дернәсіл

Сөйлесейік

1. Сұрақтарды көршіңмен талқыла.

Құмырсқаны көрдің бе?

Ол – қандай жәндік?

Дене тұрпаты қандай?

Құмырсқаның қанша көзі, аяғы бар?

Құмырсқаның илеуін көрдің бе?

Құмырсқаның пайдасы қандай?

Ізденейік

2. Құмырсқаның суретін сал. Дене тұрпатын сипаттап айт.

Үлгі: Құмырсқаның екі мұрты бар.

Жаңа сөз үйренейік

илеу

дернәсіл

аналық
құмырсқа

жұмысшы
құмырсқа

аталық
құмырсқа

Оқиық

3. Мәтінді түсініп оқы.

Әрбір илеуде аталық, аналық, жұмысшы және жауынгер құмырсқалар болады. Әлі өспеген құмырсқалар **жұмысшы құмырсқалар** деп аталады. Олар илеудегі ауаны тазартып, ылғалды реттейді. Аналық құмырсқалар кейле 20 жылға

Құмырсқалар илеуін құра
өсімдік сабақтары мен жапыр
тарынан жасайды. Бір илеу
гі құмырсқалар тәулігіне о
мыңға дейін жәндікті жоя
Олар зиянды құрттармен қор
тенеді. Қазіргі кезде құмыр
дернәсілінен дәрілер дайынд

ды. Ғалымдардың айтуынша, құмырсқалар жұқпалы ау
лармен ауырмайды. Өйткені құмырсқа бар жер – таза ж

Құмырсқаның 5000-дай түрі бар. Құмырсқаның иле
бұзба!

Оқиық және жауап берейік

4. Сөйлемдерді оқы, толықтыр. Қажет сөздерді мәтіннен та
қолдан.

Әрбір илеуде ... , ... , ... , ... құмырсқалар болады.

Құмырсқалар ... , ... , реттейді.

Аналық құмырсқалар кейде өмір сүреді.

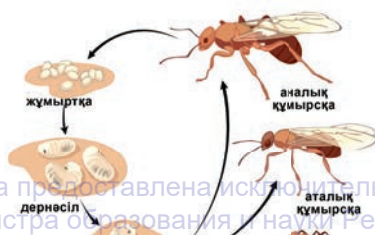
Құмырсқалар илеуін ..., ... жасайды.

Бір илеудегі құмырсқалар тәулігіне дейін жән
терді жояды.

Ғалымдардың айтуынша, құмырсқалар ау
майды. Олар қоректенеді.

Жазайық

5. Құмырсқаның даму кезеңдерін ретімен жаз.

Үлгі:

Жұмыртқа дамиды. Біраздан о
ол дернәсілге айналады. ...

97

Каспий теңізі

Каспий теңізі туралы мәтін оқисың.
Жүзге дейінгі сандарды қолданып үйренесің.
Пайыздық мағынаны түсінесің.

- бағалау
- көгал
- уылдырық
- қоқиқаз
- шағала

Сөйлесейік

1. Сұрақ-жауап түрінде сөйлесіңдер.

Каспий теңізі туралы естідің бе?

Каспий теңізі Қазақстанның қай аймағында орналасқан?

Каспий теңізінің жағасында қандай қала бар?

Жаңа сөз үйренейік

көгал

уылдырық

қоқиқаз

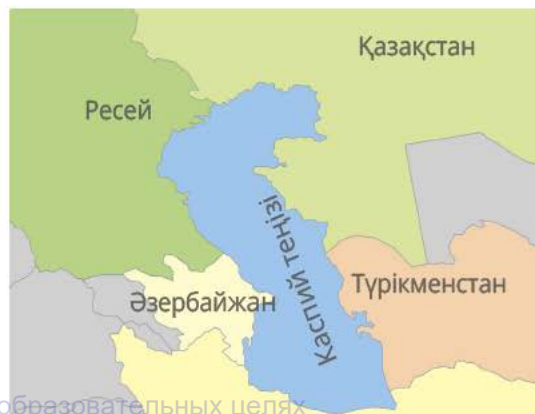
шағала

Көрсетейік және айтайық

2. Каспий теңізінің маңында қандай мемлекеттер орналасқан?

Сен білесің бе?

Каспий теңізінің жалпы ауданы – 376 000 км².
Жағалау сызығы Қазақстан үлесіне – 29% (2340 км);
Ресейге – 9%;
Әзербайжанға – 20%;
Түрікменстанға – 21%;
Иранға – 14% тиесілі.

Есте сақтайық

100-дің 10 пайызы
100-дің 25 пайызы
100-дің 50 пайызы

10%

25 %

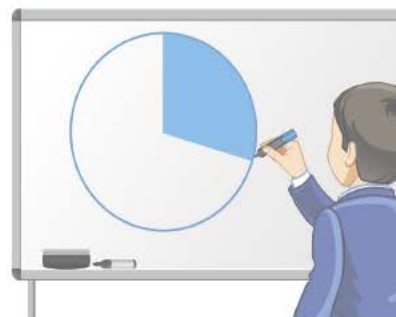

50%

Жазайық

3. Дәптерге диаграмманың суретін сал. Пайыздық көрсеткіштерді шамамен белгіле. Әр мемлекет атауын жаз.

Жоғарыдағы үлгіні басшылыққа ал.

Оқыық

4. Мәтінді шолып оқы.

Теңіз маңында

Мен Ақтауда тұрамын. Ақтау қаласы Каспий теңізі бойында орналасқан. Каспий теңізі өте үлкен. Теңіз оңтүстіктен оңтүстікке қарай 1200 км-ге созылып жатыр.

Каспий теңізінде балықтардың көптеген түрлері бар. Олардың ішінде қызылбалық аса қымбат бағаланады.

Жазда отбасымен бірге теңізге шығамыз. Қайыққа отырып, балықтарды қызықтаймыз.

Теңіздің маңында құстар да жүреді. Кептер, **шағала, қаз-үйрек және аққулар** бұл маңда өте көп. Қазақстанда сирек кездесетін **қоқиқазды** да Каспийдің жағасынан көруге болады. Бұл құстар **көгалдан** гөрі судың маңынан өз қоректерін оңай табады.

Отбасымызбен құстарға жем бергенді ұнатамыз. Теңіз жағасын қоқыстан тазалау жұмыстарына қатысамыз.

Оқиық және жауап берейік

5. Сөйлемдерді оқы. Дұрыс мәліметті анықта.

Каспий теңізінде қызылбалық жоқ.

Каспий теңізінің маңында қоқиқаз бен аққу жүреді.

Теңізден итбалықты жиі көре аламыз.

Ұйрек пен қаз, қоқиқаз бен аққу теңізге қарағанда көгалды ұнатады.

98

Құстар мен жәндіктер

Құстардың пайдасы туралы мәлімет оқысың.
Заттың санын топтап айтуды үйренесің.

- бозторға
- немқұра
- шөлден
- тарғыл
- арамшөп

Сөйлесейік

1. Суретте берілген құстар мен жәндіктерді ата. Олардың пайдасы мен зияны туралы не білесің? Айтып бер.

Ойланайық

2. Жауапты жоғарыдағы суреттен тап.

Арамшөптің дәндерін
Қорек етіп жүремін.
Мақсатым да ондағы –
«Көбеймесін», – дегенім.

Жәндіктен де егінді,
Азат етіп жүремін.

Мақсатым да ондағы –
«Егін өссін» – дегенім. Бұл не?

Сен білесің бе?

- Бозторғайлар тек Антарктидада ғана кездеспейді.
- Олар жәндіктермен және өсімдіктің дәнімен қоректенеді.
- Бозторғай – тыныштықты сүйетін құс.

Тыңдайық және оқиық

3. Мәтінді көршіңмен кезектесіп оқы. «Ә оқушының» мәтінінде жоқ сөздерді «А оқушының» мәтінінен тауып толықтыр. Стикерді қолдан.

А оқушы

Бозторғайды біз кейде **сайрағыш құс** деп те атаймыз. Оның әлемде¹ ... түрі бар. Қазақстанда оның **13** түрі кездеседі. Оның бір түрі ғана² ... енгізілген.

Бозторғайды **шөл даладан, таудан, жазық даладан, орманнан, ауыл маңынан** көруге болады. Оның дене тұрқы³ ... болады. Қанаттары ұзын, аяқтары қысқа. Артқы бармағында ұзын тырнағы бар. Оның *салмағы* – **30-48 г**. Бозторғайлар⁴ ... ұя салады. Ұяға **екеуден немесе алтаудан** *тарғыл* жұмыртқа салады.

Бозторғайлар қыста⁵ ... ұшып кетеді. Бозторғайлар **өсімдік дәнімен және жәндіктермен** қоректенеді.⁶ ... де дәнін жеп, пайда келтіреді. Бозторғайдың азайып кетуіне⁷ ... *қарауға* болмайды. Ол – егін күзетшісі.

Ә оқушы

Бозторғайды біз кейде₁ ... деп те атаймыз. Оның әлемде **75** түрі бар. Қазақстанда оның₂ ... түрі кездеседі. Оның бір түрі ғана **«Қызыл кітапқа»** енгізілген. Бозторғайды₃ ... көруге болады. Оның дене тұрқы **8-23 см** болады. Қанаттары ұзын, аяқтары қысқа. Артқы бармағында ұзын тырнағы бар. Оның *салмағы* – ₄ Бозторғайлар **жерге** ұя салады. Ұяға₅ ... *тарғыл* жұмыртқа салады.

Бозторғайлар қыста **жылы аймақтарға** ұшып кетеді. Бозторғайлар₆ ... қоректенеді. **Арамшөптердің** де дәнін жеп, пайда келтіреді. Бозторғайдың азайып кетуіне₇ ...

Оқыық және жауап берейік

4. Сұрақтарға жауап бер.

1. Бозторғайды біз кейде қалай атаймыз?
2. Қазақстанда бозторғайдың неше түрі бар?
3. Бозторғай ұясын қайда салады?
4. Бозторғай қандай жерлерде мекен етеді?
5. Бозторғай немен қоректенеді?

! Есте сақтайық

Бозторғайлар кейде **алты-алтыдан** жұмыртқа салады.

Бозторғайлар ағашқа **екі-екіден** қоныпты.

Көрсетіп және айтайық

5. Суретке қара. Құстар мен жәндіктер нешеуден топтасып
Айтып бер.

1. Қоқиқаздар **екі-екіден** тұр.
2. Аққулар үнемі **екеуден** жүреді.
3. Тауықтар ... жайылып жүр.
4. Құмырсқалар ... **бірігіп**, жауынқұрт тасып жүр.
5. **Тырналар** ... **бөлініпті**.

99

Табиғат қорғаушылары

Күнделік оқисың.
Табиғатты қорғау ісіне шақыру туралы
жарнама жазып үйренесің.

- дымқыл
- жәшік

Жаңа сөз үйренейік

жәшік

дымқыл

қоқыстарды реттеу

Оқиық және жауап берейік

1. Күнделікті оқы. Таныс емес сөздерді талқыла.

Дүйсенбі

Біз бүгін таңертең сағат алтыда тұрдық. Күн жауып тұрды. Бүгін ағаштың артық бұтағын кесеміз.

Сейсенбі

Біз бүгін ерте тұрдық. Күн ашық. Тапсырма алдық. Өзенді қоқыстардан тазалау керек болды. Көптеген шыны және пластик бөтелкелер таптық.

Сәрсенбі

Бүгін таңертең аспан ашық, бұлтсыз болды. Ал түс мезгілінде жаңбыр жауды. Жаңа ғана 20 түп ағаш егіп келдік.

Үстіміз, аяқкиіміміз дымқыл. Ыстық шай ішіп, әрбір жанымызды жылындық.

Бейсенбі

Біз бүгін таңертең бос болдық. Түске дейін қайыққа отырып серуендедік. Түсте **тағы** жаңбыр жауды. Кешегі еккен ағаштар **құлап** қалмаса екен. Бүгін көшеге гүл екпедік. Гүлзарда жұмыс істедік.

Жұма

Бүгін күні бойы қоқыстарды реттедік. Қағаздарды

Оқиық және жауап берейік

2. Мәліметтерді сәйкестендіріп оқы.

дүйсенбі	20 түп ағаш отырғызды.
сейсенбі	Гүлзарда жұмыс істеді.
сәрсенбі	Ағаштың бұталарын кесті.
бейсенбі	Қоқыстарды реттеді.
жұма	Өзенді қоқыстан тазалады.

Жазайық

3. Постерге «Табиғатты қорғайық!» тақырыбында жарнама жазайық.

Құрметті достар!

Баршаңызды «Табиғатты қорғайық!» атты акцияға қатысуға шақырамын.

Кәне, бәріміз бірге:

- өзенді қоқыстан тазалайық;
- жануарларға қамқор болайық;
- ...
- ...
- ...

100

Қоқыс тастама

Қоршаған ортаны қоқыстан тазарту туралы сөйлесесің.
Белгісіздік мағынаны білдіретін сөздермен танысасың.

- түтін
- көлеңке
- тастап кету

Жаңа сөз үйренейік

көлеңке

түтін

тастап кету

Сөйлесейік

1. Суретке қара. Берілген мәліметті қолданып, әңгіме құрап айт.

– Саябақтың ауасы керемет.

– Иә, қаланың шуы мен түтіні бәрімізді шаршатады.

Бүгін мұнда адам аз.

Кейбір күндері адам өте

– Иә, балақай, **әлдене** болды ма?

– Өтінемін, қоқысты тастамаңызшы.

– Кешіріңдер, балалар, ұмытып кетіппін.

Оқыық және жауап берейік

2. Сөйлемдерді оқы. Қарамен жазылған сөздер қандай мағына береді? Сөздердің арасында мағыналық жақындық бар ма?

1. Неге сұрадың, **бірдеңе** болып қалды ма?
2. Иә, **әрбір** адам өзінен бастауы керек қой. Сонда айнала таза болады.
3. Орнымызды **әлдеқашан** жинадық.
4. **Кейбір** күндері саябақта кісі көп болады.
5. **Кімде-кім** қоқыс қалдырса, айыппұл саламыз.
6. Иә, балақай, **әлдене** болды ма?

! Есте сақтайық

Белгісіздік мағынаны білдіретін сөздер

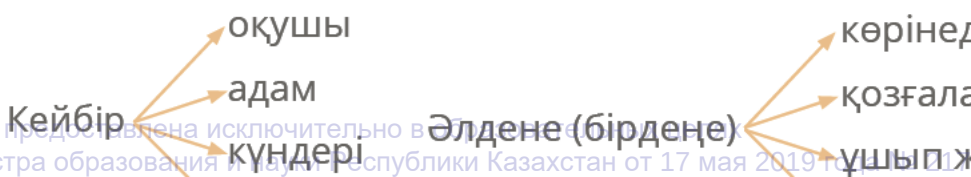
Бірдеңе (әлдене), әрбір, әр, бір, кімде-кім, әркім, әлдеқашан, біреу, бірнеше, кейбір.

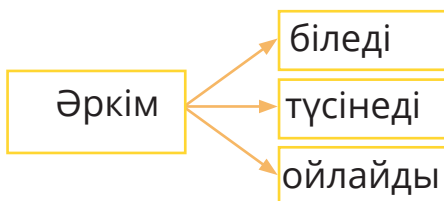
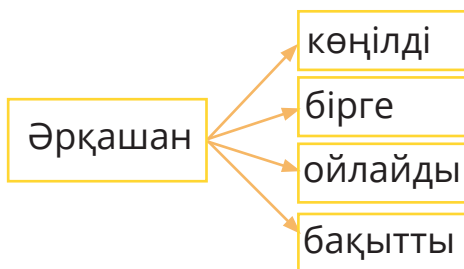
! Назар аударайық

Бірге жазылатын жағдай	Бөлек жазылатын жағдай
Әрқашан, әрбір, әркім.	Әр адам, әр күн сайын, әр үй

Жаттығайық

3. Сөз тіркесін құрап оқы. Сөйлем құра.

Ойланайық

4. Сөйлемдерді толықтыр. Кейбір сөздерді қайталап қолдан.

Қажет сөздер: кімде-кім, бірдеңе, әрбір, біреу, бірнеше, кейбір, әрқашан.

1. Судан ... көрдім.
2. Алыста ... келе жатыр.
3. ... адам тазалықты өзінен бастауы керек.
4. ... адамдар қоқысты есік алдына, көшеге тастап кетеді.
5. ... адам қоқысты жинадық.
6. Егер ... қоқыс тастап кетсе, айыппұл саламыз.
7. ... рет айтпаймыз.
8. Табиғатты қорғауға біз ... дайынбыз.

101

Қайта өңдеу

Табиғат байлықтарын үнемдеп қолдану керектігін үйренесің.

- бүлдіру
- пайдала
- өңдеу
- өнім шығару
- артық

Жаңа сөз үйренейік

2. Суретке қара. Не дұрыс емес? Анықта. Үлгіні қолданып сөйл

Үлгі: Ақ қағазды бүлдіру дұрыс емес.

Жаңа сөз үйренейік

пайдалану

бүлдіру

өңдеу/қайта
пайдалану

артық

Жаттығайық

2. а) Сөйлемдерге сәйкес тіркесті тауып айт.

1. Көлік сынса, ...

2. Ақ қағаздың тек бір жағы
жазылса, ...

3. Жерде нан жатса, ...

4. Қоқыс салатын дорба тым
толып кетсе, ...

5. Қолданылған қағаз, пластик
ыдыстарды ...

екінші жағын да
пайдалану керек

азайту керек

қайта жөндеу
керек

еңкейіп алу
керек

қайта өңдеу
керек

ә) Сөйлем құрап жаз.

Үлгі:

Менің ойымша, тамақты артық алу дұрыс емес. Өйткені тамақ қалдығы қоқысқа тасталады. Сондықтан асты ысырап етуге болмайды.

Менің ойымша, қағазды дұрыс пайдалану керек. Өйткені қағаз қоқысқа тасталады. Қағазды қайта өңдеуге

Ойнайық

3. Суретке байланысты тез сөйлем құра. Қарсы топпен жарыс

А оқушы

Ә оқушы

102**Қалдықсыз өмір сүрейік**

Қалдықсыз қалай өмір сүруге болатыны туралы сөйлесесің.
Сөйлемдегі үтірдің орны туралы білім аласың.

- қалдық
- өнім
- өндірістік
- еру
- шіру
- улы зат

Сөйлесейік

1. Сұрақтарды көршіңмен талқыла.

«Қалдық» дегеніміз – не?

Қандай қалдықтар болады?

«Табиғи қалдық» дегеніміз – не?

«Өндірістік қалдық» дегеніміз – не?

Еш қалдықсыз өмір сүруге бола ма?

Оқиық

2. Ерболдың ұсынысымен таныс.

Қайта өңдеу

«Қазіргі уақытта жер бетінде көптеген қалдық түрлері бар. Олар – пластикалық заттар, электроника құрылғылары, жиһаздар, киім мен тамақ. Осылардың ішінде пластик заттар қоршаған ортаға зиянын көп тигізеді. Ашық далада жатқан пластик заттардан улы зат бөлінеді, шірімейді. Мысалы, гүл отырғызатын ыдыс, моншақ, сәндік бұйымдар пластиктен жасалынады. Менің ұсынысым, қалдық заттарды қайта өңдеу керек. Сонда біз зиянды қоқысты жоямыз, әрі пайдалы жаңа өнім аламыз. Алдымен пластик заттарды қолдануды азайту керек. Мысалы, пластик ыдыстың орнына қағаз ыдыстарды қолданған дұрыс болады. Целлофан қалтаның орнына қағаз қалта шығару керек. Онан кейін пластик ыдыстарды қайта өңдеу керек».

Оқыық және жауап берейік

3. Сұрақтарға жауап жаз.

1. Жер бетінде қалдықтың қандай түрлері бар?
2. Қалдықтардың қандай түрлері өте зиянды? Неліктен?
3. Зиянды пластик қалдықтарды қалай азайтуға немесе жоюға болады?
4. Пластик заттардан не істеуге болады?

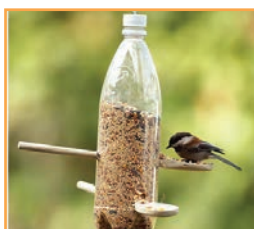
Сөйлесейік

4. Пластик бөтелкеден не істеуге болатыны туралы айтыңдар.

А оқушы

Ә оқушы

Ойланайық

5. Сөйлемдерді оқы. Үтірдің (,) қойылу себебі туралы ойлан. Сөйлемге сұрақ қойып көр.

Пластиктен моншақ, жүзік, түйреуіш жасауға болады.

Пластик оңай майысады, ериді, тез қатады.

Мына пластиктер мөлдір, жұмсақ, иіссіз.

Мысалы, пластиктен кәдесый жасауға болады.

Жазайық

6. Өз ұсынысыңды жаз.

Пластикті қайда қолдануға болады? Пластиктен қандай заттар жасалады?

Пластмасса қай жерлерде көп қолданылады?

Пластиктен қалдық қалмау үшін не істеу керек?

*Книга предоставлена исключительно в образовательных целях

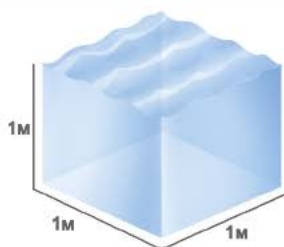
103

Суды үнемдеу

Суды үнемдеу туралы мәлімет оқисың.
Суды үнемдеу туралы пайдалы кеңестер
жазып үйренесің.

- үнемде
- текше метр
- ауызсу

Жаңа сөз үйренейік

текше метр

ауызсу

үнемдеу

Ойланайық

1. Суды қалай үнемдеуге болады?

Душқа түс, ваннаға
су көп кетеді.

Сен білесің бе?

Су – тіршілік көзі. Сусыз жер бетінде тіршілік болмайды. Күнделікті тұрмыста адамдар суды көп мөлшерде қолданады. Мамандардың айтуынша, бір адам тәулігіне 500 литрге дейін су жұмсайды екен. Сонда 500 мыңдай тұрғыны бар елді мекен тәулігіне қанша текше метр

! Назар аударайық

Ыдысты кран астына **жума**,
Көлікті құбыршекпен **жума**,
Ваннаға суды көп **толтырма**,

себебі су көп кетеді.

Кранды ашып қойып,
тіс жуу дұрыс емес,

өйткені су
ысырап болады.

Ауызсуды кір жууға
қолдану дұрыс емес,

! Есте сақтайық

Краннан суды көп ағызба.

Кранды ашып қойып, тіс жуу дұрыс емес,
өйткені су көп шығын болады.

Тыныс
белгісін
есіңе сақта.

Жаттығайық

2. Берілген сөз тіркестерін қолданып, сөйлем құра.

Кранды ашық қалдыру, ваннаға жуыну, жемістерді кранның астына жуу, киімді кір мәшинеге толтырмай салу, бақшаны ауызсумен суару, жаңбыр суын пайдалану.

Сөйлесейік

3. Постерге қара. Суды қалай үнемдеуге болатынын айт.

Болымсыз мағыналы сөздерді түсінемін.

1. Көп нүктенің орнына керекті сөздерді қой.

Керекті сөздер: мүлдем, ешқашан, ешқандай, ешкім

... құмырсқаның илеуін бұзба.

Құмырсқаның ... зияны жоқ.

«... қарсы емес шығар. Мен кете берейін», – деді Құмыр

«Сенің ... пайдаң жоқ», – деді Қанқыз.

Менің ойымша, шыбынның ... пайдасы жоқ.

Сандарды жинақтап, топтап айта аламын.

2. а) Суретке қарап, сөйлем құра.

Үлгі: Құмырсқалар он-оннан немесе жиырма-жиыр
дан топтасып жүк көтереді.

ә) Сұраққа жауап бер. Сандарды жинақтап қолдан.

– Көлден неше қаз көріп тұрсың?

– Шағаланың неше қанаты бар?

– Ағашта отырған тоқылдақ нешеу?

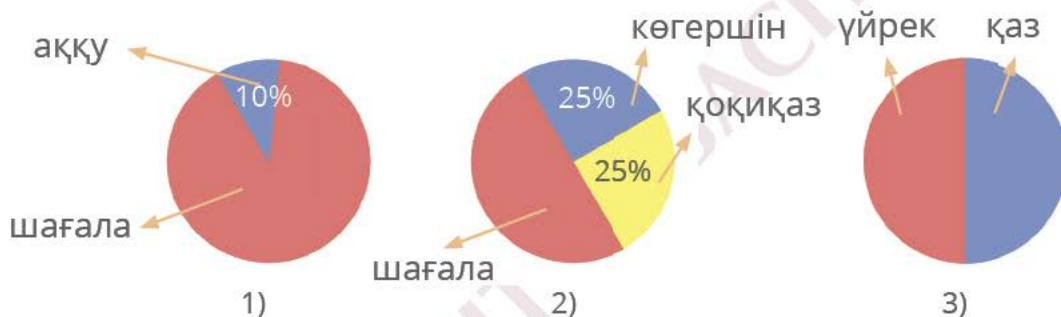
- Неше үйрек аспанға көтерілді?
- Теңіз жағасында неше қоқиқаз тұр?
- Сенің үйіңде неше тотықұс бар?

100 санының бөлігін, пайызды түсіндіре аламын.

3. а) Сөйлемдерді сандармен толықтыр.

1. Жүздің жартысы – ... пайыз.
2. Елудің жартысы – пайыз.
3. Жүзді онға бөліп, біреуін алсақ, ол – ... пайыз.

ә) Суретті түсіндір.

Дейін, шейін, кейін сөздерін қолдана білемін, мағынасын түсінемін.

4. Сөздерді қолданып, сөйлем құра.

Үлгі:

1. Құмырсқалар тәулігіне 10 мыңнан 30 мыңға **дейін** жәндіктерді жояды.
2. Бозторғайлардың салмағы 30 кг-нан 48 кг-ға **дейін** болады.
3. Бозторғайлар 2-ден 6-ға **дейін** жұмыртқа салады.
4. Қаздар жылы жаққа **дейін** топ болып ұшады.
5. Жылы жақтан келгеннен **кейін** құстар балапан басып

Белгісіздік мағынасындағы сөздерді қолдана аламын

5. Мәтінді тыңда, керекті сөздермен толықтыр.

Кеше өзен жағасына бардым. Алыстан жүзіп келіп жатқан **бірдеңені** көрдім. ... кезде суға батады, судан келіп та шығады. ... қарап тұрдым. Айналаға қарадым. «... болашақырайын», – деп ойлады. ... минуттан кейін ... жағалауға жүзіп жетті. Байқасам, дельфин екен. Оған көмек көрсету сияқты көрінді...

Керекті сөздер: әлдене, бірдеңе, кімде-кім, бірнеше, біраз, кейбір.

Өз пікірімді ауызша немесе жазбаша білдіре аламын

6. Қоршаған ортаны қалай таза ұстауға болады? Өз ойыңды жаз.

Табиғат ананы қорғайық

Адам денсаулығының жақсы болуы қоршаған ортаны таза болуына байланысты. Ол үшін қоршаған ортаны таза ұстау керек. Оның бірнеше жолы бар.

Бірінші,

Екінші,

Үшінші,

Қорыта айтқанда, табиғатты аялайық, қорғайық! Қоршаған ортаны таза ұстайық!

МАЗМҰНЫ

Мамандықтар әлемі

Байқауға қатысамын	4
Сахна қызықтары.....	7
Дизайнер	9
Кішкентай тігінші	12
Кондитерлік фабрикада.....	14
Ас мәзірі	17
Еңбек адамдары	20
Қайталау	22
Сәулетшінің өнері.....	26
Шаштаразда.....	29
Шаш үлгісін таңдаймыз.....	32
Киім дүкенінде.....	35
Қайда сауда жасадың?	38
Мен дәрігер боламын	42
Спортшы.....	45
Қайталау	48

Табиғат құбылыстары

Күн райы болжамы.....	51
Жайсыз күн.....	54
Аймақтар табиғаты.....	58
Қысқы ойын	62
Күн райын бақылайық.....	64
Ғажайып қыс.....	67
Қыстағы аңшылық.....	70
Айналаны салыстыру.....	73
Алматы мен Астана	76
Қайталау	79
Менің білуімше.....	82
Халықтық болжам	85
Көктемгі өзгерістер	88
Жау-жау, жаңбыр	91

Қауіпті мекен
Жасанды мұхит.....
Теңіз астында.....
Орманды аймақ
Қайталау

Қоршаған ортаны қорғау

Табиғат – ортақ үйіміз.....
Қорықта
Сұлулықты сақтайық.....
Ұсыныс білдіремін
Ақылды аң
Ағаш отырғызу
Емен ағашы.....
Пайдалы өсімдіктер.....
«Қызыл кітапқа» енген гүлдер
Қайталау
Жәндіктердің айтысы
Құмырсқаның илеуі.....
Каспий теңізі.....
Құстар мен жәндіктер
Табиғат қорғаушылары
Қоқыс тастама
Қайта өңдеу.....
Қалдықсыз өмір сүрейік
Суды үнемдеу.....
Қайталау

Оқулық басылым Учебное издание

Нурлугуль Жузбаевна Даулеткереева,
Гульгуль Бектемировна Мухангалиева

ҚАЗАҚ ТІЛІ

ҚАЗАҚ ТІЛІ

2-бөлім

Часть 2

Оқу қазақ тілінен басқа тілде оқытылатын
жалпы білім беретін мектептің
4-сынып оқушыларына арналған

Для учащихся 4 класса
общеобразовательной школы
не с казахским языком обучения

Редакторы / Редактор – М. К. Солтангазина

Әдіскері / Методист – Ф. С. Лекерова

Корректоры / Корректор – Б. М. Жампеисова

Дизайн – Е. С. Жузбаев

Суретшілері / Художники: Е. А. Ибрашов, А. Б. Турысбеков

Мұқаба / Обложка: А. Б. Турысбеков, Е. А. Ибрашов, Е. С. Жузбаев

Беттеушілері / Верстка: М. С. Шелекбаева, Г. А. Матакбаева

Ұнтаспаны оқығандар / Озвучивание текста: Қ. А. Қонысбеков, Ж. К. Кекілбай

Басуға 15.05.2023 ж. қол қойылды.

Пішімі 70x100 ¹/₁₆. Есептік баспа табағы 8,05.

Шартты баспа табағы 13,55. Офсеттік басылым.

Әріп түрі «Open Sans». Офсеттік қағаз.

Қосымша таралымы 15 000 дана. Тапсырыс № 2103

Сапасы жөнінде мына мекемеге хабарласыңыз:

Қазақстан Республикасы,

050012, Алматы қаласы, Жамбыл көшесі, 111-үй,

«АЛМАТЫКІТАП БАСПАСЫ» ЖШС,

тел. +7 (727) 250 29 58, факс +7 (727) 292 81 10.

e-mail: info@almatykitap.kz

Подписано в печать 15.05.2023 г.

Формат 70x100 ¹/₁₆. Уч.-изд. л. 8,05.

Усл. печ. л. 13,55. Печать офсетная.

Гарнитура «Open Sans». Бумага офсетная.

Доп. тираж 15 000 экз. Заказ № 2103

С претензиями по качеству обращаться:

Республика Казахстан,

050012, г. Алматы, ул. Жамбыла, 111,

ТОО «АЛМАТЫКІТАП БАСПАСЫ»,

тел. +7 (727) 250 29 58; факс +7 (727) 292 81 10.

e-mail: info@almatykitap.kz

Сапа және қауіпсіздік

стандарттарына сай.

Сертификация қарастырылмаған.

Сақтау мерзімі шектелмеген.

Соответствует всем стандартам качества

и безопасности.

Сертификация не предусмотрена.

Срок годности не ограничен.

*Книга предоставлена в соответствии с

Кітаптарды «АЛМАТЫКІТАП БАСПАСЫ» ЖШС-ның кітап дүкендерінен сатып алуға болады.
Астана қаласы: Иманов көшесі, 10, тел.: (7172) 53 70 84, 27 29 54;
Б. Момышұлы даңғылы, 14, тел.: (7172) 42 42 32, 57 63 92.
Алматы қаласы: Абай даңғылы, 35/37, тел.: (727) 267 13 95, 267 14 86;
Гоголь көшесі, 108, тел.: (727) 279 29 13, 279 27 86; Қабанбай батыр көшесі, 109, тел.: (727) 267 54 64, 272 0
Жандосов көшесі, 57, тел.: (727) 303 72 33, 374 98 59; Майлин көшесі, 224 «А», тел. (727) 386 15 19;
Төле би көшесі, 40/1, тел.: (727) 273 51 38, 224 39 37.

Интернет-дүкен: www.flip.kz
Сауда бөлімі, тел.: (727) 292 92 23, 292 57 20.
e-mail: sale1@almatykitap.kz

Кітаптар мен басылымдар туралы мағлұматтарды
www.almatykitap.kz сайты арқылы білуге болады.

Оқулықты пайдалану туралы деректер. Сведения о пользовании учебником

№	Оқушының аты-жөні Фамилия и имя ученика	Оқу жылы Учебный год	Оқулықтың жағдайы Состояние учебника	
			Жылдың басында В начале года	Жылдың аяғында В конце года
1				
2				
3				